

проф. Борзенко В.І.

Розділ 6

НАБУТТЯ ПРАВ НА ОБ'ЄКТИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

6.1 Загальні відомості про винаходи (корисні моделі)

Винахід (корисна модель) - результат інтелектуальної діяльності людини в будь-якій сфері технології

1. Правова охорона надається винаходу (корисній моделі), що не суперечить публічному порядку, принципам гуманності і моралі та відповідає умовам патентоздатності.

2. Об'єктом винаходу (корисної моделі), правова охорона якому (якій), може бути:

-продукт (пристрій, речовина, штам мікроорганізму, культура клітин рослини і тварини тощо);

-процес (спосіб), а також нове застосування відомого продукту чи процесу.

3. Пріоритет, авторство і право власності на винахід засвідчуються патентом.

Пріоритет, авторство і право власності на корисну модель засвідчуються деклараційним патентом.

Строк дії патенту України на винахід становить 20 років від дати подання заявки до Установи.

Строк дії патенту на винахід, об'єктом якого є лікарський засіб, засіб захисту тварин, засіб захисту рослин тощо, використання якого потребує дозволу відповідного компетентного органу, може бути продовжено за клопотанням власника цього патенту на строк, що дорівнює періоду між датою подання заявки та датою одержання такого дозволу, але не більше ніж на 5 років. За подання клопотання сплачується збір.

Строк дії деклараційного патенту на корисну модель становить 10 років від дати подання заявки до Установи.

4. Обсяг правової охорони, що надається, визначається формулою винаходу (корисної моделі). Тлумачення формули повинно здійснюватися в межах опису винаходу (корисної моделі) та відповідних креслень.

5. Дія патенту, виданого на спосіб одержання продукту, поширюється і на продукт, безпосередньо одержаний цим способом.

Умови патентоздатності винаходу, корисної моделі

1. Винахід відповідає умовам патентоздатності, якщо він є новим, має винахідницький рівень і є промислово придатним.

2. Корисна модель відповідає умовам патентоздатності, якщо вона є новою і промислово придатною.

3. Винахід (корисна модель) визнається новим, якщо він не є частиною рівня техніки. Об'єкти, що є частиною рівня техніки, для визначення новизни винаходу повинні враховуватися лише окремо.

4. Рівень техніки включає всі відомості, які стали загальнодоступними у світі до дати подання заявки до Установи або, якщо заявлено пріоритет, до дати її пріоритету.

5. Рівень техніки включає також зміст будь-якої заявки на видачу в Україні патенту (у тому числі міжнародної заявки, в якій зазначена Україна) у тій редакції, в якій цю заявку було подано спочатку, за умови, що дата її подання (а якщо заявлено пріоритет, то дата пріоритету) передреє тій даті, яка зазначена у п.4, і що вона була опублікована на цю дату чи після цієї дати.

6. На визнання винаходу (корисної моделі) патентоздатним не впливає розкриття інформації про нього винахідником або особою, яка одержала від винахідника прямо чи опосередковано таку інформацію, протягом 12 місяців до дати подання заявки до Установи або, якщо заявлено пріоритет, до дати її пріоритету. При цьому

обов'язок доведення обставин розкриття інформації покладається на особу, зацікавлену застосуванні цієї частини.

7. Винахід має винахідницький рівень, якщо для фахівця він не є очевидним, тобто не впливає явно із рівня техніки.

8. Винахід (корисна модель) визнається промислово придатним, якщо його може бути використано у промисловості або в іншій сфері діяльності.

Вимоги до складу заявки на винахід (корисну модель)

1. Особа, яка бажає одержати патент і має на це право, подає до Установи заявку.

2. За дорученням заявника заявку може бути подано через представника у справах інтелектуальної власності або іншу довірену особу.

3. Віднесення інформації, яка міститься у заявці, до державної таємниці здійснюється згідно нормативних актів прийнятих в Україні.

Якщо винахід (корисну модель) створено з використанням інформації, зареєстрованої у переліку відомостей, що становлять державну таємницю України, чи цей винахід (корисна модель) згідно із Законом України "Про державну таємницю" може бути віднесений до державної таємниці, то заявка подається до Установи через режимно-секретний орган заявника чи через компетентний орган місцевої державної адміністрації за місцем знаходження (для юридичних осіб) або місцем проживання (для фізичних осіб). До заявки додається пропозиція заявника щодо віднесення винаходу (корисної моделі) до державної таємниці з посиланням на відповідні положення Закону України "Про державну таємницю".

4. Заявка на винахід повинна стосуватися одного або групи винаходів, пов'язаних єдиним винахідницьким задумом (вимога єдиності винаходу).

Заявка на корисну модель повинна стосуватися однієї корисної моделі (вимога єдиності корисної моделі).

5. Заявка складається українською мовою і повинна містити:

- заяву про видачу патенту на винахід (корисну модель);
- опис винаходу (корисної моделі);
- формулу винаходу (корисної моделі);
- креслення (якщо на них є посилання в описі);
- реферат.

6. У заяві про видачу патенту необхідно вказати заявника (заявників) і його (їх) адресу, а також винахідника (винахідників).

Винахідник має право вимагати, щоб його не згадували як винахідника даного винаходу (корисної моделі) в будь-якій публікації Установи, зокрема у відомостях про заявку чи патент.

7. Опис винаходу (корисної моделі) повинен викладатися у визначеному порядку і розкривати суть винаходу (корисної моделі) настільки ясно і повно, щоб його зміг здійснити фахівець у зазначеній галузі.

8. Формула винаходу (корисної моделі) повинна виражати його суть, базуватися на описі і викладатися у визначеному порядку ясно і стисло.

9. Реферат складається лише для інформаційних цілей. Він не може братися до уваги з іншою метою, зокрема для тлумачення формули винаходу (корисної моделі) і визначення рівня техніки.

10. Інші вимоги до документів заявки визначаються Установою відповідно до закону України „Про охорону прав на винаходи і корисні моделі”.

11. За подання заявки сплачується збір. Документ про сплату збору повинен надійти до Установи разом з заявкою або протягом двох місяців після дати подання заявки. Цей строк продовжується, але не більше ніж на шість місяців, якщо до його спливу буде подано відповідне клопотання та сплачено збір за його подання.

Визначення дати подання заявки на винахід (корисну модель)

1. Датою подання заявки є дата одержання Установою матеріалів, що містять принаймні:

-заяву у довільній формі про видачу патенту, викладену українською мовою;

-відомості про заявника та його адресу, викладені українською мовою;

-матеріал, що справляє враження опису винаходу (корисної моделі), викладений українською або іншою мовою. В останньому випадку для збереження дати подання заявки переклад цього матеріалу українською мовою повинен надійти до Установи протягом двох місяців від дати подання заявки.

За відповідності матеріалів заявки вимогам Закону та наявності документа про сплату збору за подання заявки заявнику надсилається повідомлення про встановлену дату подання заявки.

У разі невідповідності матеріалів заявки вимогам Закону заявнику негайно надсилається про це повідомлення. Якщо невідповідність усунуто протягом двох місяців від дати одержання заявником повідомлення, то датою подання заявки вважається дата одержання закладом експертизи виправлених матеріалів. В іншому разі заявка вважається неподаною, про що заявнику надсилається повідомлення.

Якщо в матеріалах заявки, що відповідає вимогам Закону, є посилання на креслення, але такого креслення в ній немає, заявнику надсилається про це повідомлення і пропонується на його вибір надіслати креслення чи вилучити посилання на нього у заявці. У разі подання креслення протягом двох місяців від дати одержання заявником повідомлення датою подання заявки вважається дата одержання закладом експертизи креслення. Якщо у цей строк заявник не зробить запропонованого йому вибору, то заявка вважається неподаною, про що заявнику надсилається повідомлення.

За відповідності матеріалів заявки вимогам та наявності документа про сплату збору за подання заявки заявнику надсилається повідомлення про встановлену дату подання заявки.

У разі невідповідності матеріалів заявки вимогам Закону заявнику негайно надсилається про це повідомлення. Якщо невідповідність усунуто протягом двох місяців від дати одержання заявником повідомлення, то датою подання заявки вважається дата одержання закладом експертизи виправлених матеріалів. В іншому разі заявка вважається неподаною, про що заявнику надсилається повідомлення.

Оформлення документів заявки на винахід (корисну модель)

Документи заявки, а саме: заяву про видачу патенту, опис і формулу винаходу (корисної моделі), креслення і реферат подають у трьох примірниках. Документи, які потребують подальшого перекладу, можуть бути подані мовою оригіналу в одному примірнику, а їх переклад - у трьох примірниках.

Усі документи заявки на винахід (корисну модель) слід оформляти таким чином, щоб можна було зберігати їх тривалий час і безпосередньо репродукувати в необмеженій кількості копій.

Документи заявки друкують на аркушах білого паперу форматом 210 x 297 мм. Кожний документ заявки починають на окремому аркуші, при цьому другий і наступні аркуші нумерують арабськими цифрами.

Кожний аркуш використовують лише з одного боку з розміщенням рядків паралельно меншому боку аркуша.

Мінімальний розмір полів аркушів опису, формули, реферату становить, мм:

ліве - 25;

верхнє - 20;

праве і нижнє - 20.

Креслення виконують на аркушах білого паперу форматом 210 x 297 мм.

Мінімальний розмір полів аркушів креслень становить, мм:

ліве - 25;

верхнє - 25;

праве - 10;

нижнє - 15.

Усі документи друкують шрифтом чорного кольору. Текст опису, формули винаходу (корисної моделі) і реферату друкують через 2 інтервали або через 1,5 інтервалу при комп'ютерному наборі з висотою літер не менше ніж 2,1 мм.

Латинські назви, латинські і грецькі літери, графічні символи, математичні і хімічні формули допускається вписувати чорнилом, пастою або тушшю чорного кольору.

Бібліографічні дані джерел інформації в документах заявки наводяться таким чином, щоб можна було знайти це джерело інформації.

Графічні зображення

Графічні зображення (власне креслення, схеми, діаграми) виконують відповідно до правил креслення, на щільному, білому, гладкому папері чорними чіткими лініями і штрихами, які не витираються, без розтушовування і розмальовування.

Масштаб і чіткість зображень вибирають такими, щоб при репродукуванні з лінійним зменшенням розмірів до 2/3 можливо було розпізнати всі деталі.

Висота цифр і літер має бути не менше 3,2 мм. Цифрові та літерні позначення мають бути чіткими, товщина їх ліній повинна відповідати товщині ліній зображення. Цифри та літери не слід брати в дужки та лапки.

На кресленнях використовують переважно прямокутні (ортогональні) проекції (у різних видах, розрізах й перерізах), в окремих випадках допускається також використання аксонометричної проекції.

Кожний елемент на кресленні виконують пропорційно всім іншим елементам, за винятком випадків, коли для чіткого зображення елемента необхідне розрізнення пропорцій.

Розміри на кресленнях не позначають, їх наводять, за потреби, в описі.

Креслення виконують без будь-яких написів, а винятком необхідних слів, таких як "вода", "пара", "відкрито", "закрито", "розріз за А-А".

Окремі фігури розміщують таким чином, щоб аркуші були максимально заповненими і креслення можна було читати при вертикальному розташуванні довших боків аркуша.

Якщо фігури, що розміщені на двох і більше аркушах, являють собою частини єдиного креслення, то їх розміщують таким чином, щоб це креслення можна було скомпонувати без пропусків будь-якої із зображених на різних аркушах фігур.

На одному аркуші креслення можна розміщувати декілька фігур, при цьому слід чітко відмежовувати їх одну від одної.

Елементи фігур позначають арабськими цифрами відповідно до посилань на них у описі винаходу (корисної моделі). Одні й ті самі елементи на декількох фігурах позначають одними й тими ж цифрами.

Позначення, про які не згадують в описі винаходу (корисної моделі), на кресленнях не проставляють і навпаки.

Якщо графічні зображення представлені у вигляді схеми, то при її виконанні застосовують стандартизовані умовні графічні позначення.

Якщо схема представлена у вигляді прямокутників як графічних позначень елементів, то крім цифрового позначення безпосередньо в прямокутник, якщо це можливо, вписують і назву елемента. Якщо розміри графічного зображення елемента не дозволяють цього зробити, то назву елемента можна зазначити на виносній лінії (за потреби, у вигляді напису під цим елементом).

На схемах одного виду допускається зображення окремих елементів схем іншого виду (наприклад, на електричній схемі допускається зображення елементів кінематичних, гідравлічних схем тощо).

Кожне графічне зображення нумерується послідовно арабськими цифрами (фіг.1, фіг.2) незалежно від виду цього зображення (креслення, схема, діаграма) і нумерації аркушів відповідно до черговості наведення їх у тексті опису. Якщо опис винаходу (корисної моделі) пояснює лише одне графічне зображення, то воно не має нумерації.

Хімічні формули

У документах заявки можуть бути використані хімічні формули.

Структурні формули хімічних сполук подають (як і креслення) з нумерацією кожної структурної формули як окремої фігури і наведенням посилань на відповідні позначення.

При написанні структурних хімічних формул слід використовувати загальноживані символи елементів і чітко вказувати зв'язки між елементами і радикалами.

Математичні формули і символи

В описі, формулі і рефераті винаходу (корисної моделі) можуть бути використані математичні вирази (формули) і символи.

Форма подання математичного виразу не регламентується.

Усі літерні позначення, які є в математичних формулах, мають бути розшифровані. При цьому розшифрування літерних позначень подають у порядку їх використання в формулі.

Для позначення інтервалів між величинами допускається використання знаку "-" (від і до), в інших випадках слід писати словами "від" і "до".

При вираженні величин у відсотках знак відсотка (%) слід ставити після числа. Якщо величин декілька, то знак відсотка

ставлять перед їх переліком і відокремлюють від них двокрапкою.

Математичні позначення ">", "<", "=" та інші використовуються лише в математичних формулах, а в тексті їх слід писати словами (більше, менше, дорівнює тощо).

Перенос у математичних формулах допускається лише по знаку.

Пояснення до математичної формули слід писати стовпцем і після кожного рядка ставити крапку з комою.

Вимоги до оформлення документів заявки, визначені Правилами, застосовуються також до будь-яких матеріалів, поданих після подання заявки, наприклад, до сторінок, що містять виправлення, та до змінених пунктів формули винаходу (корисної моделі).

Загальні вимоги до змісту документів заявки

Заявку складають українською мовою. Якщо опис і формулу винаходу (корисної моделі) викладено іншою мовою, то для збереження дати подання їх переклад повинен надійти до відомства протягом двох місяців від дати подання заявки.

Матеріали заявки не повинні містити висловів, креслень, малюнків, фотографій та будь-яких інших матеріалів, що суперечать публічному порядку, принципам гуманності і моралі, зневажливих висловлювань стосовно винаходів (корисних моделей) та результатів діяльності інших осіб, а також відомостей і матеріалів, які вочевидь не стосуються або не є необхідними для визнання документів заявки такими, що відповідають вимогам Правил.

У формулі, описі, рефераті і пояснювальних матеріалах до опису використовують, як правило, стандартизовані терміни і скорочення, а за їх відсутності - загальноживані в науковій і технічній літературі.

При використанні термінів і позначень, що не є загальноживаними, необхідно пояснити їх значення при першому вживанні в тексті.

Усі умовні позначення слід розшифровувати. У описі, формулі винаходу (корисної моделі) та рефераті необхідно зберігати єдиність термінології, тобто одні і ті самі ознаки в зазначених документах повинні називатися однаково. Вимога єдиності термінології стосується також умовних позначень і розмірності фізичних одиниць, які використовуються в матеріалах заявки.

Назва винаходу (корисної моделі), за потреби, може містити символи латинської абетки та цифри. Використання символів інших абеток, спеціальних знаків у назві не допускається.

Одиниці вимірювання фізичних величин переважно вживаються в одиницях діючої Міжнародної системи одиниць.

Заява про видачу патенту на винахід (корисну модель)

Заяву про видачу патенту України на винахід (корисну модель) слід подавати українською мовою за формою, яка наведена в додатку 1 до Правил. Якщо відомості не можуть бути повністю розміщені за браком місця у відповідних графах, то їх наводять на додатковому аркуші за тією самою формою із зазначенням у відповідній графі заяви - "див. на окремому аркуші".

У графі, що розташована у верхній частині заяви (без зазначення коду), заявник зазначає порядковий номер заявки, визначений ним. При цьому реквізит "дата одержання" заповнюється відомством під час одержання заявки.

Графи з кодами (21), (22), що розташовані у верхній частині заяви, заявником не заповнюються, вони призначені для зазначення реквізитів заявки після її подання до Установи.

Графи з кодами (86) і (87) заповнюються у випадку прийняття міжнародної заявки, що містить зазначення України, на експертизу. За кодом (86) зазначають

реєстраційний номер та дату подання міжнародної заявки, установлені відомством-одержувачем. У графі за кодом (87) зазначаються номер і дата міжнародної публікації міжнародної заявки.

У графі, що містить прохання видати патент України, необхідно зазначити, який різновид патенту просить видати заявник, зробивши у відповідній клітинці позначку "X".

За кодом (71) для фізичної особи (фізичних осіб) зазначають повне ім'я, місце проживання; для юридичної особи (юридичних осіб) зазначають повне найменування (згідно з установчими документами), місцезнаходження.

Якщо заявником є винахідник, декілька винахідників чи всі винахідники, то їх місце проживання наводять на звороті заяви у графі за кодом (72).

Для іноземної особи здійснюється транслітерація (передача транскрипційних знаків певної мови літерами української абетки) повного імені або найменування зазначеної особи. Після українського зазначення наводять у дужках ці самі відомості мовою оригіналу. Місце проживання або місцезнаходження заявника (за потреби) наводять мовою оригіналу і зазначають код держави згідно із стандартом VOIB ST.3.

Для заявників - юридичних осіб України зазначають код відповідно до Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України (ЄДРПОУ), для заявників, що проживають чи мають постійне місцезнаходження за межами України, зазначають код держави згідно із стандартом VOIB ST.3. Якщо заявників декілька, то зазначені відомості наводяться для кожної особи окремо.

Якщо заявник має підстави скористатися правом пріоритету попередньої заявки відповідно до статті 15 Закону, то у відповідній клітинці заяви необхідно зробити позначку "X" і зазначити номер та дату подання попередньої заявки. Відомості про попередню заявку, подану в державі - учасниці Паризької конвенції, наводять за кодами (31), (32),

(33). За кодом (33) зазначають код держави, до якої подано попередню заявку, відповідно до стандарту ВОІВ ST.3. Відомості про попередню заявку, подану до Установи, наводять за кодом (66). Відомості про попередню заявку, з якої виділено цю заявку, наводять за кодом (62). Якщо попередніх заявок декілька, то наводять відомості щодо кожної заявки. Відомості про заявку, додаткові матеріали до якої оформлені відповідно до частини 7 статті 16 Закону як ця заявка, наводять за кодом (62).

За кодом (54) наводять повну назву винаходу (групи винаходів) чи корисної моделі, яка повинна збігатися з назвою, наведеною в описі.

За кодом (98) зазначають адресу для листування між заявником та Укрпатентом, повне ім'я або найменування адресата. Листування може здійснюватися за будь-якою зручною для заявника адресою на території України. За наявності телефону, факсу чи іншого засобу зв'язку їх вказують.

Якщо заявник користується послугами представника то за кодом (74) зазначають повне ім'я та реєстраційний номер представника у справах інтелектуальної власності або повне ім'я іншої довіреної особи.

Якщо заявник бажає прискорити публікацію заявки, у відповідній клітинці треба зробити позначку "X".

Розділ заяви "Перелік документів, що додаються" заповнюють за допомогою позначок "X" у відповідних клітинках із зазначенням кількості примірників і аркушів кожного документа. У клітинці "інші документи", якщо такі є в матеріалах заяви, необхідно зазначити назву документа. Якщо право на подання заявки й одержання патенту передано винахідником чи роботодавцем правонаступнику, то в графі "Підстави щодо виникнення права на подання заявки і одержання патенту" відповідну підставу зазначають позначкою "X". Якщо заявником (заявниками) є єдиний

винахідник чи всі винахідники, то ця графа не заповнюється.

За кодом (72) наводять дані про винахідника (винахідників): повне ім'я та місце проживання. Для іноземного винахідника здійснюється транслітерація (передача транскрипційних знаків певної мови літерами української абетки) повного імені і поряд, у дужках, ці самі дані мовою оригіналу, а замість його місця проживання проставляють назву держави та її код згідно із стандартом VOIB ST.3. Якщо винахідники є заявниками, то вони проставляють підписи у правій графі.

Якщо винахідник (винахідники) не бажає (бажають) бути згаданим (згаданими) у публікації відомостей про заявку та (або) відомостей про видачу патенту, то у відповідній графі заяви робиться про це запис, що підписується винахідником (винахідниками), який (які) не бажає (бажають) бути згаданим (згаданими).

Заповнення останньої графи заяви "Підпис (и) заявника (ів)" є обов'язковим крім випадку, коли всі заявники є винахідниками і їх підписи проставлені в графі за кодом (72).

Якщо заявником є юридична особа, то заяву підписує особа, що має на це повноваження. Підпис складається з повного найменування посади особи, яка підписує заяву, особистого підпису, ініціалів, прізвища і скріплюється печаткою. Особистий підпис може бути власноручним, принтерним (у вигляді виведеної з комп'ютера друкованої копії) або штамповим.

Якщо заявник доручив ведення справ за заявкою представнику, то останній може ставити свій підпис замість заявника.

У цій графі також проставляють дату підпису.

Якщо будь-які відомості наводять на додатковому аркуші, то його треба підписати в такому самому порядку.

Право на отримання патенту та використання винаходу (корисної моделі)

1. Право на одержання патенту має винахідник.

2. Винахідники, які спільно створили винахід (корисну модель), мають однакові права на одержання патенту.

3. У разі перегляду умов угоди щодо складу винахідників Установа за спільним клопотанням осіб, зазначених у заявці як винахідники, а також осіб, що є винахідниками, але не зазначені у заявці як винахідники, вносить зміни до відповідних документів у порядку, що встановлюється Установою.

4. Не визнаються винахідниками фізичні особи, які не внесли особистого творчого внеску у створення винаходу (корисної моделі), а надали винахіднику (винахідникам) тільки технічну, організаційну чи матеріальну допомогу при його створенні і (або) оформленні заявки.

5. Винахіднику належить право авторства, яке є невід'ємним особистим правом і охороняється безстроково. Винахідник має право на присвоєння свого імені створеному ним винаходу (корисній моделі).

6. Право на одержання патенту на службовий винахід (корисну модель) має роботодавець винахідника.

7. Винахідник подає роботодавцю письмове повідомлення про створений ним службовий винахід (корисну модель) з описом, що розкриває суть винаходу (корисної моделі) достатньо ясно і повно.

8. Роботодавець повинен протягом чотирьох місяців від дати одержання від винахідника повідомлення подати до Установи заявку на одержання патенту чи передати право на його одержання іншій особі або прийняти рішення про збереження службового винаходу (корисної моделі) як конфіденційної інформації. У цей же строк роботодавець повинен укласти з винахідником письмовий договір щодо розміру та умови виплати йому (його правонаступнику) винагороди відповідно до економічної цінності винаходу (корисної моделі) і (або) іншої вигоди, яка може бути одержана роботодавцем.

9. Якщо роботодавець не виконає зазначених вимог у встановлений строк, то право на одержання патенту на службовий винахід (корисну модель) переходить до винахідника або його правонаступника. У цьому випадку за роботодавцем залишається переважне право на придбання ліцензії.

10. Строк збереження роботодавцем чи його правонаступником службового винаходу (корисної моделі) як конфіденційної інформації у разі його невикористання не повинен перевищувати чотирьох років. У протилежному випадку право на одержання патенту на службовий винахід (корисну модель) переходить до винахідника чи його правонаступника.

11. Спори щодо умов одержання винахідником службового винаходу (корисної моделі) винагороди та її розміру вирішуються у судовому порядку.

12. Право на одержання патенту має відповідно правонаступник винахідника або роботодавця.

13. Якщо винахід (корисну модель) створено двома чи більше винахідниками незалежно один від одного, то право на одержання патенту на цей винахід чи патенту на корисну модель належить заявнику, заявка якого має більш ранню дату подання до Установи або, якщо заявлено пріоритет, більш ранню дату пріоритету, за умови, що вказана заявка не вважається відкликаною, не відкликана або за якою не прийнято рішення про відмову у видачі патенту.

Будь-яка особа, яка до дати подання до Установи заявки або, якщо заявлено пріоритет, до дати її пріоритету в інтересах своєї діяльності з комерційною метою добросовісно використала в Україні технологічне (технічне) рішення, тотожне заявленому винаходу (корисній моделі), чи здійснила значну і серйозну підготовку для такого використання, зберігає право на безоплатне продовження цього використання або на використання винаходу (корисної

моделі), як це передбачалося зазначеною підготовкою (право попереднього користування).

Право попереднього користування обмежується тим обсягом використання тотожного заявленому винаходу вирішення, яким воно було на дату подання заявки.

Право попереднього користування може передаватися або переходити до іншої особи тільки разом з підприємством чи діловою практикою або тією частиною підприємства чи ділової практики, в яких було використано вирішення, тотожне заявленому винаходу (корисній моделі), чи здійснено значну і серйозну підготовку для такого використання.

14. Використанням винаходу (корисної моделі) визнається:

- виготовлення продукту із застосуванням запатентованого винаходу (корисної моделі), застосування такого продукту, пропонування для продажу, в тому числі через Інтернет, продаж, імпорт (ввезення) та інше введення його в цивільний оборот або зберігання такого продукту в зазначених цілях;

- застосування процесу, що охороняється патентом, або пропонування його для застосування в Україні, якщо особа, яка пропонує цей процес, знає про те, що його застосування забороняється без згоди власника патенту або, виходячи з обставин, це і так є очевидним.

15. Продукт визнається виготовленим із застосуванням запатентованого винаходу (корисної моделі), якщо при цьому використано кожну ознаку, включену до незалежного пункту формули винаходу (корисної моделі), або ознаку, еквівалентну їй.

Процес, що охороняється патентом, визнається застосованим, якщо використано кожну ознаку, включену до незалежного пункту формули винаходу, або ознаку, еквівалентну їй.

Будь-який продукт, процес виготовлення якого охороняється патентом, за відсутністю доказів протилежного вважається виготовленим із застосуванням цього процесу за умови виконання принаймні однієї з двох вимог:

- продукт, виготовлений із застосуванням процесу, що охороняється патентом, є новим

- існують підстави вважати, що зазначений продукт виготовлено із застосуванням даного процесу і власник патенту не в змозі шляхом прийнятних зусиль визначити процес, що застосовувався при виготовленні цього продукту.

В такому разі обов'язок доведення того, що процес виготовлення продукту, ідентичного тому, що виготовляється із застосуванням процесу, який охороняється патентом, відрізняється від останнього, покладається на особу, щодо якої є достатні підстави вважати, що вона порушує права власника патенту.

6.2 Мета створення об'єкту винаходу (корисної моделі)

Метою створення винаходу (корисної моделі) є реальний процес досягнення кінцевого результату, що передбачається.

Особливості визначення мети винаходу (корисної моделі):

-мета винаходу повинна відноситися до всього об'єкта, тобто до всієї сукупності істотних ознак, що характеризують винахід, а не до частини об'єкта. Якщо мета винаходу відноситься лише до частини об'єкта, то це може свідчити про те, що об'єкт визначений неправильно і що винаходом є тільки частина його, що представляє собою самостійний об'єкт;

-мета винаходу може відрізнитися від мети технічного рішення, що заявляється, у зв'язку зі зміною прототипу після проведення пошуку;

-при формулюванні мети винаходи варто прагнути розкрити, показати причинно-наслідковий зв'язок між метою винаходу і відмітними ознаками, оскільки саме дана сукупність відмітних ознак об'єкта винаходу (разом з

обмежувальними) забезпечує одержання позитивного ефекту.

Для винаходу допускається вказувати не одну мету, у тому випадку, якщо всі вони обумовлюються сукупністю взаємозалежних ознак і усі вони можуть бути досягнуті при використанні винаходу.

Помилковим є включення двох (або більш) цілей у тому випадку, якщо сукупністю ознак не забезпечується досягнення деяких з них.

У випадку, якщо кожна з зазначених цілей забезпечується різною сукупністю ознак, варто перевірити, чи не є ці сукупності ознак невзаємопов'язаними, існуючими незалежно друг від друга, тобто чи не виникає факт порушення єдності винаходу.

Мета у винаході не вказується у випадках, коли:

-винахід не має аналогів-об'єктів того ж призначення (піонерський винахід), тобто коли позитивний ефект полягає в рішенні нової задачі, що знаходить висвітлення в самій назві винаходу;

-сутність винаходу полягає в застосуванні відомого об'єкта по новому призначенню;

-винаходом є штам мікроорганізму, оскільки між морфологічними й іншими ознаками живого організму і його корисною функцією не удається виявити причинно-наслідкового зв'язку, і звичайна структура формули винаходу для характеристики штаму не підходить;

-винаходом є хімічна сполука.

Обґрунтування логічного зв'язку технічного результату з суттєвими ознаками винаходу

Приведення класифікації суттєвих ознак об'єкту винаходу (обґрунтувати вибір назви кожної суттєвої ознаки) надає можливість обґрунтувати для визначеного об'єкту логічного зв'язку між метою, суттєвими ознаками та отриманим технічним результатом (мета => суттєві ознаки => технічний

результат). Технічний результат з'явиться в результаті досягнення мети.

Кількість суттєвих ознак повинна бути необхідною і достатньою для досягнення заявленого технічного результату. Кожна використана суттєва ознака повинна обумовлювати наявність конкретного технічного результату.

Обґрунтування можливості реалізації об'єкта при промисловому використанню

Обґрунтування можливості отримання об'єкта з визначеними властивостями при промисловому використанні проводиться за допомогою створених дослідних зразків і аналізу результатів їх випробувань або в результаті детального теоретичного обґрунтування. В ході такого обґрунтування визначається фізичне явище, що покладено в основу створення технічного об'єкта, також визначається сукупність об'єктів створених з використання аналогічних принципів (якщо можливо використати принцип аналогії). При цьому слід показати, що не порушуються при його створенні основні фізичні закони. При обґрунтуванні потрібно робити посилання фундаментальні теоретичні дослідження, а не науково-популярні).

Визначення назви об'єкту винаходу (корисної моделі)

Назва винаходу повинна бути точною, короткою і конкретною. Вона повинна відповідати технічній сутності винаходу і чітко показувати, до якого виду об'єктів відноситься винахід (корисна модель).

Назва винаходу не повинна містити штучних назв, рекламних тверджень. У назву винаходу може бути включене ім'я автора і спеціальна назва.

Якщо винахід може застосовуватися в різних областях і назва відбиває таку можливість, то в такій назві допускається уточнення однієї з переважних областей застосування винаходу з уживання слів: особливо, переважно. Не слід в назві вживати слова: «наприклад» і «зокрема», що підкреслюють тільки одну з можливих областей

застосування, тому що констатація цієї області застосування власне кажучи відноситься до частини опису, що ілюструє винахід прикладами його конкретного виконання.

У випадках, коли винахід не має загальних ознак з аналогічними рішеннями тієї ж задачі, крім ознаки, що відбиває те саме призначення, ознаки обмежувальної частини зведуться до однієї назви винаходу.

Крім виду об'єкта, назва винаходу повинна характеризувати його призначення (виконувану їм функцію) або ж указувати на приналежність його до тієї або іншої області техніки. При цьому назва винаходу може бути термінологічним («Вольтметр», «Ваги») або описовим («Установка для фільтрації води», «Спосіб термічної обробки деталей з високоміцних, сталей»).

Назва винаходу не повинна містити його відмітних ознак. Виключення складає назва винаходу хімічної сполуки, у яке включаються словесні ознаки, що відбивають його структуру.

Назва винаходу, як правило, пишеться в однині.

Виключенням є також формула винаходу, що характеризує групу (ряд) хімічних сполук, що описуються однією структурною формулою і мають однакові властивості. У цьому випадку назва повинна викладатися в множині, для охоплення всього обсягу винаходу.

Якщо прототипом є окреме рішення задачі, а заявлене рішення відноситься до іншого окремого рішення, у результаті чого їх назви не збігаються, то для заявленого винаходу назва повинна бути виражена узагальнюючі ці різні окремі випадки ознакою. Наприклад, заявлений спосіб обробки шовкових волокон, ряд істотних прийомів якого збігається з прийомами відомого способу обробки вовняних волокон. У цьому випадку назва винаходу повинна мати вигляд: «Спосіб обробки натуральних волокон».

Назву винаходу може бути виражено таким поняттям, що вже містить у собі визначену (одну або кілька) істотних ознак.

Наприклад, назва «феросплав» передбачає обов'язково наявність такої ознаки в характеристиці, як залізо.

6.3 Вибір технічних рішень і пріоритет заявки

Єдність винаходу розглядається як сукупність окремих предметів, взаємозалежних один з одним, для досягнення загального позитивного ефекту. Порушення єдності винаходу обмежує кількість об'єктів, що можуть бути представлені в одній заявці.

Однією з умов об'єднання групи винаходів в одній заявці є призначення одного об'єкта для одержання, здійснення або використання іншого об'єкта. Ця умова вважається не виконаною, якщо один об'єкт із групи призначений для здійснення не всього об'єкта, а лише частини головного (основного) об'єкта (наприклад, речовина, отримана хімічним шляхом, і спосіб одержання окремого компонента нової речовини). У цьому випадку немає основ вважати, що основний об'єкт призначений для здійснення першого об'єкта заявленої сукупності.

Винаходи можуть бути об'єднані в групу за умови, якщо один з винаходів відноситься до об'єкта в цілому, а до його частині, що може бути застосована самостійно або в складі інших об'єктів. У цьому випадку частина об'єкта повинна обов'язково бути присутня у цілому об'єкті. Невиконання цієї умови свідчить про порушення єдності винаходу.

Не представляється можливим установити факт порушення єдності винаходу на стадії попередньої експертизи, якщо заявлено, наприклад, виріб і кілька способів його виготовлення або речовина і кілька способів його одержання, тому що в цих випадках необхідно додатково визначити, чи є ці способи варіантами одного об'єкта чи ні. Коли заявлено кілька винаходів, вони

повинні задовольняти вимозі, об'єднанні в групу, за умови, що вони зв'язані між собою єдиним загальним винахідницьким задумом.

Єдність винаходу вважається дотриманою у тому випадку, коли один об'єкт заявленої групи винаходів призначений для одержання, здійснення, виготовлення або використання іншого об'єкта цієї ж групи.

При цьому не має значення, чи є об'єкт, призначений для одержання, здійснення, виготовлення або використання іншого об'єкта цієї групи, одного з них виду або іншого. Необхідно тільки, щоб з його допомогою можна було одержати, виготовити, здійснити об'єкт, що є основним (головним) у рішенні поставленої задачі, або використовувати його в основному (головному) об'єкті.

Наприклад, цій умові будуть відповідати наступні групи об'єктів:

-пристрій, речовина або штам і спосіб їхнього одержання, і виготовлення;

-спосіб і пристрій, речовина або штам, призначені для здійснення цього способу;

-пристрій і пристрій для його виготовлення;

-речовина, отримана хімічним шляхом, і проміжна хімічна сполука для одержання цієї речовини;

-речовина і спосіб одержання (виготовлення) матеріалу (продукту), у якому використовується ця речовина;

-штам-продуцент корисної речовини і спосіб одержання цієї речовини;

-пристрій і речовина, що характеризує матеріал для виготовлення цього пристрою;

речовина, спосіб його одержання і пристрій для здійснення способу;

-група (ряд) хімічних сполук, що мають одну загальну структурну формулу і мають однакові властивості, і способи одержання цих з'єднань, кожний з яких спрямований на одержання хімічної сполуки з

визначеними радикалами, а усіх разом дозволяють одержати будь-яке конкретне з'єднання цього ряду;

-спосіб і дві речовини для здійснення цього способу, що забезпечують його реалізацію в різних умовах.

Не може бути основою для поділу заявки, що містить групу винаходів, можливість здійснення, одержання або використання одного з об'єктів цієї групи за допомогою іншого, а не тільки того, котрий заявлений разом з даним.

Не може бути основою для поділу заявки і можливість використання другого об'єкта не тільки для реалізації основного, але і для реалізації іншого об'єкта.

Єдність винаходу вважається дотриманою у тому випадку, коли винаходи є варіантами рішення однієї і тієї ж задачі принципово тим самим шляхом і не можуть бути охоплені одним загальним пунктом формули винаходу, при цьому кожен варіант повинний відповідати вимогам, пропонованим до винаходу.

Однаковий принцип впливу об'єктів на однорідні предмети також служить показником того, що заявлені варіанти рішення однієї і тієї ж задачі засновані на тому самому принципі її рішення.

При вирішенні питання, чи є заявлені технічні рішення варіантами, варто враховувати також існуючі правила альтернативного викладу ознак і їхнього узагальнення. Якщо за допомогою цих правил може бути складений один пункт формули, то має місце один об'єкт винаходу і не слід характеризувати його сутність у незалежних пунктах формули винаходу.

Єдність винаходу вважається дотриманою у тому випадку, коли в одній заявці поєднуються винаходи, що відносяться до цілого об'єкта і до його частини, що може бути застосована самостійно або в складі інших об'єктів.

Об'єкти, поєднувані в групу в цьому випадку, повинні бути одного виду. Якщо цілий об'єкт відноситься до пристрою, то і частина його повинна відноситися до

пристрою, якщо ж цілий об'єкт відноситься до способу те і частина його повинна відноситися до способу.

Якщо захищається група винаходів, що відносяться до об'єктів-речовин, як ціле може виступати речовина, отримана нехімічним шляхом або шляхом фізико-хімічних перетворень (суміші, замазки, пасти, склади, сплави, скла і т.д.), а як частину — окремі компоненти речовини, отримані будь-яким шляхом.

Частина цілого об'єкта не визнається винаходом, якщо вона може бути використана тільки в складі цього цілого об'єкта.

Єдність винаходу вважається дотриманою у тому випадку, коли в одній заявці поєднуються винаходи, що задовольняють одному або одночасно декільком умовам.

Наприклад, спосіб і пристрій (його варіанти) для його здійснення; речовина і спосіб (його варіанти) для його одержання; спосіб, пристрій для його здійснення й окремий елемент цього пристрою. Таких сполучень може бути багато.

Якщо з числа заявлених об'єктів випадає один, наприклад, через відсутність новизни, то варто перевірити, чи задовольняють останні об'єкти заявленої групи винаходів вимогі єдності.

Пріоритет заявки на винахід (корисну модель)

Патент - охоронний документ, що засвідчує пріоритет, авторство і право власності на винахід (корисну модель).

Пріоритет заявки - першість у поданні заявки. Дата пріоритету - дата подання заявки до Установи чи до відповідного органу держави - учасниці Паризької конвенції про охорону промислової власності, за якою заявлено пріоритет;

Дата подання заявки

1. Датою подання заявки є дата одержання Установою матеріалів, що містять принаймні:

- заяву у довільній формі про видачу патенту, викладену українською мовою;
- відомості про заявника та його адресу, викладені українською мовою.
- частину матеріалу, яку можна прийняти за формулу винаходу (корисної моделі).
- матеріал, що справляє враження опису винаходу (корисної моделі), викладений українською або іншою мовою.

В останньому випадку для збереження дати подання заявки переклад цього матеріалу українською мовою повинен надійти до Установи протягом двох місяців від дати подання заявки.

2. Дата подання заявки встановлюється:

- за відповідності матеріалів заявки вимогам та наявності документа про сплату збору за подання заявки заявнику надсилається повідомлення про встановлену дату подання заявки;

- у разі невідповідності матеріалів заявки вимогам заявнику негайно надсилається про це повідомлення. Якщо невідповідність усунуто протягом двох місяців від дати одержання заявником повідомлення, то датою подання заявки вважається дата одержання закладом експертизи виправлених матеріалів. В іншому разі заявка вважається неподаною, про що заявнику надсилається повідомлення.

3. Заявник має право на пріоритет попередньої заявки на такий же винахід (корисну модель) протягом 12 місяців від дати подання попередньої заявки до Установи чи до відповідного органу держави - учасниці Паризької конвенції про охорону промислової власності, якщо на попередню заявку не заявлено пріоритет.

4. Заявник, який бажає скористатися правом пріоритету, протягом трьох місяців від дати подання заявки до Установи подає заяву про пріоритет з посиланням на дату подання і номер попередньої заявки та її копію, якщо ця заявка була подана в іноземній державі - учасниці Паризької конвенції

про охорону промислової власності. У межах цього строку зазначені матеріали можуть бути змінені. Якщо ці матеріали подано несвоєчасно, право на пріоритет заявки вважається втраченим, про що заявнику надсилається повідомлення.

За необхідності Установа може зажадати переклад попередньої заявки українською мовою. Переклад повинен надійти до Установи протягом 2 місяців від дати одержання заявником запиту Установи. Якщо переклад не надійде у зазначений строк, то право на пріоритет заявки вважається втраченим, про що заявнику надсилається повідомлення.

Строк надходження перекладу попередньої заявки може бути продовжений до 6 місяців від дати одержання заявником запиту Установи. За продовження строку сплачується збір.

5. Щодо заявки в цілому чи окремого пункту формули винаходу (корисної моделі) може бути заявлено пріоритет кількох попередніх заявок. При цьому строки, початковою датою яких є дата пріоритету, обчислюються від найбільш ранньої дати пріоритету.

6. Пріоритет поширюється лише на ті ознаки винаходу (корисної моделі), які зазначені в попередній заявці, пріоритет якої заявлено.

7. Якщо деякі ознаки винаходу (корисної моделі) відсутні у формулі винаходу (корисної моделі), що викладена у попередній заявці, то для надання права пріоритету достатньо, щоб в описі попередньої заявки були точно вказані ці ознаки.

8. Якщо за попередньою заявкою діловодство в Установі не завершено, то з надходженням заяви про пріоритет, попередня заявка вважається відкликаною в частині, на яку заявлено пріоритет.

9. Пріоритет заявки, що виділена з попередньої на пропозицію Установи або за ініціативою заявника до прийняття рішення про видачу патенту або рішення про

відмову у його видачі (виділена заявка), встановлюється за датою подання до Установи попередньої заявки, з якої її виділено, або, якщо за попередньою заявкою заявлено пріоритет, - за датою цього пріоритету за умови, що суть винаходу за виділеною заявкою не виходить за межі змісту попередньої заявки на дату її подання.

10. Пріоритет винаходу (корисної моделі) може бути встановлено за датою одержання закладом експертизи додаткових матеріалів, оформлених як самостійна заявка, якщо ця заявка подана протягом трьох місяців від дати одержання заявником повідомлення про те, що зазначені матеріали не беруться до уваги під час експертизи заявки, до якої вони були додані.

6.4 Вибір аналогів технічного рішення

Визначити сукупність суттєвих ознак аналогів і визначеного об'єкту та вибрати прототип(привести якщо необхідно ієрархію суттєвих ознак). Для цього привести перелік суттєвих ознак та технічних властивостей(технічного результату), з врахуванням поняття еквівалентних ознак.

Прототип винаходу — це найбільш близьке до створеного об'єкту по технічній суті і результатіві, що досягається, відомим рішенням тієї ж або близької технічної задачі, що вирішується новим винаходом, і родинне йому за принципом дії і призначенню.

Для виявлення новизни технічного рішення надзвичайно важливо правильно визначити прототип заявленого винаходу. Технічне рішення лише в тому випадку визнається винаходом, якщо воно істотно відрізняється від раніше відомого, тому необхідно порівняти його з найбільш близьким його попередником - прототипом. Оскільки визнане винаходом технічне рішення веде в підсумку до створення матеріального об'єкта, у якому утілений винахід, практично визначення прототипу винаходу збігається з визначенням і

порівнянням об'єктів винаходів. Значення правильного визначення прототипу не обмежується тим, що в порівнянні з ним визначають відмітні, тобто нові, ознаки об'єкта винаходу.

Від правильності визначення прототипу багато в чому залежить і правильність викладення сутності винаходу у формулі. Якщо прототип визначений неправильно, то при порівнянні з ним аналізованого об'єкта можна звузити або навпаки розширити межі прав, зафіксовані формулою винаходу.

Тільки винаходу, що характеризуються повною (абсолютною) новизною, не мають прототипу, їх ні з чим порівнювати (наприклад, перший космічний корабель). Подібні винаходи не обов'язково зв'язані з новими відкриттями або новими областями людської діяльності, абсолютно нові винаходи можуть виникнути там, де раніш застосовувалася ручна праця і не було пропозицій про його механізацію.

Всі інші випадки зв'язані з необхідністю порівняння нового рішення з прототипом. Часткова новизна об'єкта тим і характерна, що свідчить лише про розходження його з прототипом по частині головних, обов'язкових ознак і одночасній подібності в інших ознаках.

Об'єкти, що характеризуються новим сполученням (сукупністю) ознак, порізно відомих для застосування по тому ж призначенню, зіставляються з прототипом, що представляє собою близький аналогічний комплексний об'єкт, але теоретично можуть і не мати прототипу, якщо подібної сукупності раніше не було відомо. Однак практично такий випадок зустрічається рідко. Коли аналізується новизна форми виконання окремих частин (операцій, вузлів, механізмів, деталей) сукупності, кожної з них протиставляється окремий прототип, оскільки кожна може самостійно використовуватися (у цьому і складається особливість комбінаційних винаходів, коли новизна

виявляється тільки в особливому сполученні частин об'єкта). Якщо одна з частин (вузол, механізм, деталь) має нову форму, то, отже, даний об'єкт характеризується двома видами новизни: часткової і сукупністю частин. Обидві ці особливості повинні бути відбиті в першому пункті формули винаходу, тому що особливість сполучення, що забезпечує одержання додаткового ефекту, характеризується й особливою формою виконання однієї з частин сукупності.

Прототипом винаходів, новизна яких полягає в застосуванні відомих об'єктів, по новому призначенню для рішення іншої технічної задачі, є сам раніше створений об'єкт (пристрій, спосіб, речовина), що обмежує новизну іншого його застосування тими областями і функціями використання, що були відомі раніше або очевидні.

Отже, одному новому об'єктові винаходу можна протиставити один прототип - загальне правило, що забороняє протиставляти кожній головній, обов'язковій ознаці окремий прототип, інакше відбудеться розчленування сукупності ознак і протиставлення їй не іншої сукупності ознак, а штучно зібраних воєдино, з різних об'єктів відомих особливостей їхніх частин. При такому протиставленні створюється абстрактний прототип, що існує лише в уяві експерта або складову заявку фахівця, тому його називають «уявним», або «збірним». Однак правило про один прототип справедливо тільки для тих випадків, коли всі головні, обов'язкові ознаки об'єкта взаємозалежні, тобто представляють сполучення залежних один від іншого ознак. Якщо ж об'єкт характеризується незалежними один від іншого ознаками, то кожному його незалежній ознаці протиставляються свої прототипи. У цьому випадку можуть бути подані окремі заявки на винаходи і видані різні патенти, за правилом про єдність винаходу.

Вимога єдності винаходу часто приводить до ускладнення захисту комплексних об'єктів, таких як агрегат, машина, верстат, потокова лінія, комбайн, тому що потрібно

оформити десятки заявок і при цьому доводити, що весь об'єкт заснований на багатьох винаходах.

Відомо, що заради зручності захисту комплексу винаходів, що відносяться до рішення однієї комплексної технічної задачі, допускається подача заявок на речовину і спосіб його одержання, спосіб і пристрій для його здійснення або навіть на всі три об'єкти разом.

Проте не впливає у всіх випадках комплексний об'єкт дробити на всі приватні рішення, якщо відсутність залежності між ознаками виражено нечітко, а в окремих випадках з метою зручності захисту доцільно допускати подачу заявки і на комплексний об'єкт. У цьому випадку буде правомірним зіставлення незалежних ознак окремими прототипами, а новизна комплексного об'єкта буде характеризуватися не тільки особливістю сполучення (сукупності) ознак, але і формою їхнього виконання сполученням частини головних, обов'язкових ознак, взаємозалежних у даному рішенні технічного об'єкта, формою їхнього виконання і формою виконання частини об'єкта, що не відноситься до залежних ознак.

Перераховані випадки в принципі являють собою порушення формального правила про єдність винаходу або виключення з загального правила (комплексний об'єкт: агрегат, верстат, машина), що допускається в основному заради зручності охорони об'єкта. Існує й інше пояснення доцільності видачі охоронного документа на кілька взаємозалежних винаходів. Відповідно до цього пояснення заявка (і відповідно авторський документ) повинна відноситися до одного винаходу або групи винаходів, зв'язаних так, що вони утворюють єдність предмета винаходу. Менш доказовим є обґрунтування з позиції дотримання єдності предмета **винаходу** **можливості об'єднання** в одній заявці різних об'єктів винаходів, таких як речовина і спосіб, спосіб і пристрій. Звичайно, можна припустити можливість виготовлення речовини тільки по одному способі або

здійснити спосіб тільки за допомогою одного пристрою, однак це зустрічається дуже рідко і порушує стрункість системи (хоча в рідких випадках дійсно зручніше видати один охоронний документ). У випадках, коли це дозволено, дослідження об'єктів цих різних винаходів ведеться роздільно і кожному винаходів протиставляється окремий прототип.

Визначення прототипу повинне закінчитися вибором найбільш близького до аналізованого об'єкта прототипу. Природно виникає питання, які ознаки повинні його характеризувати. З числа раніше відомих технічних рішень, що відповідають розглянутому об'єктові, по їхньому принципі дії, призначенню, прийомам і т.д., визначають найбільш близьке, приймають його як прототип і порівнюють з ним об'єкт пропонованого винаходу. Не можна приймати за прототип відоме рішення, об'єкт якого заснований на іншому принципі, однак можна протиставляти такі рішення, що не відповідають цілком даному родові технічних задач. Визначення найближчого прототипу ґрунтується на аналізі ознак об'єктів і виявленні головних, обов'язкових, взаємозалежних ознак і ознак додаткових у розглянутого об'єкта і знайдених прототипів. Обґрунтування вибору прототипу здійснюється для винаходу. Для цього необхідно заповнити таблицю в якій навести суттєві ознаки винаходу, табл. 6.1

У першому випадку прототип визначають виходячи з максимальної кількості співпадаючих головних, обов'язкових ознак, тобто застосовують метод визначення найближчого об'єкта по кількості співпадаючих ознак.

В другому випадку найближчий прототип визначають по самій головній ознаці. У практиці зустрічаються об'єкти, які не можна охарактеризувати тільки шляхом перерахування головних, обов'язкових його ознак, тому що головні ознаки нерівнозначні. У цьому випадку найближчий прототип визначають виходячи з близькості (схожості) самої

головної ознаки розглянутого об'єкта й обраних при пошуку прототипів.

У третьому випадку прототип визначають з урахуванням збігу всіх головних, обов'язкових ознак і окремо — збігу самих головних ознак.

Таблиця 6.1 – Порівняльний аналіз аналогів і вибір прототипу об'єкту винаходу (корисної моделі)

№ ознаки	Суттєві ознаки винаходу (корисної моделі)	Аналог 1	Аналог 2	Аналог 3
1 НАЯВНІСТЬ КОНСТРУКТИВНИХ ЕЛЕМЕНТІВ				
1.1	Корпус	+	+	+
1.2				
1.3				
1.4				
1.5				
1.6		-		
2 НАЯВНІСТЬ ЗВ'ЯЗКІВ МІЖ ЕЛЕМЕНТАМИ, ВЗАЄМНЕ РОЗТАШУВАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ				
2.1				
2.2				
3 ФОРМА ВИКОНАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ АБО ПРИСТРОЮ В ЦІЛОМУ, ФОРМА ВИКОНАННЯ ЗВ'ЯЗКІВ МІЖ ЕЛЕМЕНТАМИ				
3.1				
4 ПАРАМЕТРИ ТА ІНШІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЕЛЕМЕНТІВ ТА ЇХ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК, МАТЕРІАЛ, З ЯКОГО ВИГОТОВЛЕНО ЕЛЕМЕНТИ АБО ПРИСТРІЙ В ЦІЛОМУ ТА ІНШІ ХАРАКТЕРИСТИКИ				
4.1				
4.2				
Кількість співпадаючих ознак				

6.5. Умови патентоспроможності інноваційного об'єкту

Для висновку про патентоздатність технічного рішення заявник повинен провести патентні дослідження, суть яких зводиться до виявлення аналогів, необхідних для наступного порівняльного аналізу, визначення прототипу і, нарешті, висновку про наявність або відсутність новизни, винахідницького рівня та промислової придатності заявленого технічного рішення у порівнянні з прототипом.

Пошук проводиться відповідно до регламенту, що припускає встановлення об'єкта винаходу, глибини пошуку, країн, по яких варто проводити пошук, і виявлення класифікаційних рубрик об'єкта винаходу. При визначенні об'єктів винаходу важливо установити, що саме підлягає захисту - пристрій, спосіб, речовина, застосування або група винаходів. Після того, як визначено об'єкт винаходу, можна приступати до виявлення класифікаційних рубрик, тобто визначити місце, відведене цьому об'єктові в міжнародній класифікації патентів.

При дослідженні новизни розробок, що відносяться до профілюючих напрямків діяльності організації, патентний пошук здійснюється, як правило, на глибину 50 років, що передують подачі заявки на винахід. При дослідженні ж новизни розробок, що не відносяться до профілюючих напрямків діяльності організації, патентний пошук здійснюється на глибину не менш, ніж 15 років. Для нових областей техніки пошук проводиться, починаючи з перших за часом публікацій патентних документів.

Варто установити оптимальну черговість пошуку, щоб найбільш швидко знайти необхідну інформацію.

Починати потрібно з огляду вітчизняного фонду, потім переглянути патентний фонд провідних країн. Далі варто вивчити науково-технічну літературу і періодичні видання -

галузеві журнали, реферативні журнали, підручники, книги, монографії, матеріали симпозіумів, конференцій.

У результаті пошуку визначають аналоги передбачуваного винаходу, з них вибирають прототип - той аналог, що містить максимальна кількість ознак, ідентичних або технічно еквівалентних ознакам об'єкта, що заявляється, або який подібний по найбільш важливих ознаках.

Якщо в результаті патентного пошуку будуть виявлені технічні рішення, наявність яких не дозволяє кваліфікувати заявлене технічне рішення як таке що відповідає критеріям винаходу, то процес оформлення заявки припиняється.

Патентно-інформаційні дослідження складаються з 2 етапів.

Етап I. Патентні дослідження на стадії планування НДР, ДКР повинні забезпечити одержання даних про стан світового рівня техніки в даній області і тенденціях його розвитку, виявити фірми, що представляють дану галузь, а також установити новизну і перспективи розробки технічного об'єкту.

На стадії планування патентного пошуку визначається охороноспроможність НДР і ДКР. Охороноспроможними НДР і ДКР вважаються такі, виконання яких містить технічне рішення задачі, спрямоване на створення або удосконалювання машин, приладів, матеріалів і технологічних процесів, тобто технічні рішення, що мають світову новизну і істотні відмінності.

У результаті патентних досліджень виявляються шляхи рішення поставленої науково-технічної проблеми, такими є розробка нового технічного рішення і використання в створюваному об'єкті відомих технічних рішень.

Роботи з патентних досліджень на стадії планування проводять у наступній послідовності:

- розробка регламенту пошуку - разом зі співробітниками патентного відділу;

- пошук-добір інформації;
- складання звіту.

Регламент пошуку являє собою програму, що визначає область проведення пошуку по фондах патентної й іншої науково-технічної інформації. Для визначення цієї області потрібно сформулювати предмет пошуку (складові елементи, параметри, властивості й інші характеристики об'єкту), вибрати джерела інформації, визначити ретроспективу (глибину), країни пошуку і класифікаційні рубрики. Якщо темою патентних досліджень є пристрій (машина, прилад), то предметом пошуку можуть бути пристрій у цілому (загальне компонування, принципова схема), принцип (спосіб) роботи пристрою, вузли і деталі, матеріали (речовини), використовувані для виготовлення, окремих елементів пристрою, технологія виготовлення пристрою, області можливого застосування.

Якщо тема патентних досліджень - технологічний процес, то предметом пошуку можуть бути технологічний процес у цілому, його етапи, якщо це самостійний охороноспроможний об'єкт, вихідні продукти, проміжні продукти і способи їхнього одержання, кінцеві продукти й області їхнього застосування, устаткування, на базі якого реалізується даний спосіб.

Якщо темою патентних досліджень є речовина, то предметом пошуку можуть бути сама речовина (його якісний і кількісний склад), спосіб одержання речовини, вихідні матеріали, області можливого застосування.

Для визначення рівня і тенденцій розвитку техніки відібрані охоронні документи на винаходи, а також джерела науково-технічної інформації систематизують відповідно до технічних рішень, спрямованих на виконання однієї і тієї ж технічної задачі, по роках їх створення. Відібрані проспекти і промислові каталоги систематизують по типах об'єктів, що випускаються, а документи, що відносяться до однотипних об'єктів по країнах, фірмах і роках випуску.

Після систематизації усієї відібраної документації проводять попередній аналіз, у результаті якого відбирають винаходи, що представляють інтерес для розроблювача.

За результатами аналізу відібраних документів складають звіт про патентні дослідження, що є одним з основних документів про доцільність подальшого використання технічного об'єкту.

Етап II. Патентні дослідження в процесі виконання і завершення НДР, ДКР проводяться для рішення таких задач, як:

- досягнення високих техніко-економічних показників, що відповідають вимогам високого технічного рівня об'єкта, його патентоспроможності і патентної чистоти;

- можливість охороноспроможності розроблювального об'єкта і оформлення заявок на винаходи;

- оцінка значимості технічних рішень, обґрунтування закордонного патентування винаходів і проведення зовнішньоторговельних операцій;

- забезпечення патентної чистоти об'єкта (здійснюється остаточна перевірка його вузлів і комплектуючих виробів на патентну чистоту).

На даній стадії використовується складений на попередньому етапі роботи регламент пошуку, що доповнюється в міру конкретизації проблеми новими класифікаційними рубриками, новими країнами і джерелами інформації. Предмети пошуку також конкретизуються і можуть бути віднесені до складових частин, по проміжним процесам, вузлам і деталям об'єкта.

Від задач патентних досліджень на різних стадіях розробок залежить і глибина пошуку. При проведенні експертизи об'єкта на патентну чистоту глибина пошуку визначається терміном дії патенту в країні пошуку; номінальні терміни дії патентів у більшості країн - у межах від 15 до 20 років.

У процесі пошуку відбирають інформацію, що безпосередньо відноситься до предмета пошуку (об'єкта або його складовими частинами), а також відповідає цілям пошуку, як вони визначені в регламенті.

Аналіз патентно-ліцензійної ситуації в розглянутому виді техніки заснований на дослідженні динаміки патентування і структури взаємного патентування, виявленні фірм, власників патентів і їх охоронних документів як у країні приналежності фірми, так і в країнах патентування, а також оцінці ліцензійної діяльності фірм.

Кожен розділ звіту повинний містити коротке обґрунтування, оформлене довільно. Звіт про патентні дослідження є основою для складання наступних документів:

- карти технічного рівня нових видів продукції і технологічних процесів;

- карти технічного рівня і якості продукції;

- патентного формуляра;

- висновку про новизну технічного рішення, можливих областях його застосування в народному господарстві й очікуваному техніко-економічному або іншому ефекті, а також довідки про дослідження об'єкта винаходу, що заявляється, по патентній і науково-технічній літературі.

Патентні дослідження проводяться, виходячи з таких задач:

- досягнення високих техніко-економічних показників, що відповідають вимогам високого технічного рівня розроблювального об'єкта, його патентоспроможності і патентної чистоти;

- можливість охороноспроможності розроблювального об'єкта й оформлення заявок на винаходи;

- охорона значимості технічних рішень, підстава закордонного патентування винаходів і проведення зовнішньоторговельних операцій;

- забезпечення патентної чистоти об'єкта (здійснюється остаточна перевірка його вузлів і комплектуючих виробів на патентну чистоту).

Вимоги патентоздатності винаходу, корисної моделі

Умови патентоздатності винаходу, корисної моделі

1. Винахід відповідає умовам патентоздатності, якщо він є новим, має винахідницький рівень і є промислово придатним.

2. Винахід (корисна модель) визнається новим, якщо він не є частиною рівня техніки. Об'єкти, що є частиною рівня техніки, для визначення новизни винаходу повинні враховуватися лише окремо.

3. Рівень техніки включає всі відомості, які стали загальнодоступними у світі до дати подання заявки до Установи або, якщо заявлено пріоритет, до дати її пріоритету.

4. Рівень техніки включає також зміст будь-якої заявки на видачу в Україні патенту (у тому числі міжнародної заявки, в якій зазначена Україна).

Винахід має винахідницький рівень, якщо для фахівця він не є очевидним, тобто не випливає явно із рівня техніки.

Винахід (корисна модель) визнається промислово придатним, якщо його може бути використано у промисловості або в іншій сфері діяльності.

При складанні формули винаходу визначають наявність у об'єкту суттєвих ознак сукупність яких є достатньою для досягнення зазначеного заявником технічного результату.

Якщо суттєва ознака, без якої технічний результат (жодний з результатів, якщо заявник указав декілька) не досягається, не включена в незалежний пункт формули винаходу, але є в описі або в залежному пункті формули, то заявнику направляється повідомлення з мотивованим обґрунтуванням необхідності включення такої ознаки в незалежний пункт формули.

За наявності у формулі ознаки, що виражена загальним поняттям, при існуванні окремих форм реалізації ознаки, що

підпадають під зазначене загальне поняття, але не забезпечують одержання зазначеного технічного результату, заявнику направляється повідомлення з мотивованим обґрунтуванням необхідності редагування цієї ознаки таким чином, щоб досягнення зазначеного технічного результату було забезпечено.

Якщо встановлено наявність у формулі понять, що характеризують ознаки винаходу, але такі поняття відсутні в описі, то заявнику повідомляють, що формула не базується на описі, та пропонують включити в опис такі поняття, якщо заявник вважає за необхідне зберегти їх у формулі, або вилучити такі поняття з неї.

Класифікація суттєвих ознак.

Під ознаками винаходу розуміють внесені в патентну формулу вказівки на складові його елементи, що у сукупності характеризують технічну сутність і обсяг даного винаходу, у тому числі:

- на наявність в об'єкті винаходу елемента (вузла, деталі, механізму або іншої складової частини в пристрої, інгредієнта або компонента в речовині, операції або прийому в способі);
- на особливу форму виконання кожного зі згаданих у формулі елементів;
- на взаємне розташування елементів;
- на співвідношення розмірів елементів;
- на наявність або форму зв'язку між елементами;
- на параметри, що характеризують температурні, тимчасові, електричні і всякі інші режими в способах, а також на застосовувані при цьому апаратуру або устаткування;
- на зміст або співвідношення елементів у речовині;
- на інші особливості застосування даного винаходу.

Додаткові ознаки спричиняють підсилення технічного результату створеного суттєвими ознаками.

Мета логічно пов'язана з досягнення технічного результату. Сукупність суттєвих ознак – спосіб досягнення технічного результату.

Для визначення новизни, винахідницького рівня та промислової придатності необхідно використовувати результати проведених патентних досліджень. При їх проведенні визначено сукупність суттєвих ознак найбільш близьких об'єктів – аналогів. В результаті проведеного технічного аналізу визначено рівень техніки та відмінності визначеного об'єкту від рівня техніки. Наявність відмінностей показує наявність новизни визначеного об'єкту.

На основі дослідження тенденцій в розвитку об'єктів – аналогів визначається наявність винахідницького рівня (не очевидність для фахівця поєднання суттєвих ознак в визначеному об'єкті в порівнянні з об'єктами –аналогами).

Промислова придатність запропонованого об'єкту визначається на основі отриманого нового технічного результату(завдяки наявності нової сукупності суттєвих ознак).

Результати проведених досліджень (аналіз новизни, винахідницького рівня та промислової придатності) виконують в відповідності до прикладу приведенного в табл.6.2.

Таблиця 6.2 - Аналіз новизни, винахідницького рівня та промислової придатності об'єкту

Назва об'єкту	Конструкція холодильника для шахтної зони доменних печей
Сукупність ознак	Мідна плита з прямолінійною внутрішньою та криволінійною зовнішньою поверхнями
Бібліографічні дані	Пат. UA, №55443, C21C5/44; C21B7/10; F27D1/12. Вогнетривка стінка і металургійна ємність, яка містить таку вогнетривку стінку/Лазар Я, заявник; Корус сталь Б.В., з.№. – № 99084810;від. 28.01.2008; опубл. 15.04.09
Сукупність ознак	Мідна плита з водяним охолодженням. Має вкладиші, що переміщуються в верх і убік. Футеровка графіт 60-150
Очікуваний результат	Підвищення стійкості дії конструкції плитових холодильників для шахтної зони доменних печей

Пошук та ґрунтовний аналіз існуючих аналогів надає можливість визначити патентоспроможність нового технічного об'єкту.

6.6. Склад заявки на винахід (корисну модель). Складання опису винаходу

Опис повинен розкривати суть винаходу (корисної моделі) настільки ясно і повно, щоб його (її) міг здійснити фахівець у зазначеній галузі.

Опис починається із зазначення індексу рубрики діючої редакції МПК, до якої належить винахід (корисна модель), назви винаходу і містить такі розділи:

- галузь техніки, до якої належить винахід (корисна модель);
- рівень техніки;
- суть винаходу (корисної моделі);
- перелік фігур креслення (якщо на них є посилання в описі);
- відомості, які підтверджують можливість здійснення винаходу (корисної моделі).

Для кращого розуміння і більш стислого викладення опису дозволяється інша послідовність наведення розділів або їх частин, якщо цього вимагає характер винаходу (корисної моделі).

Не допускається заміна розділу опису в цілому або його частини посиланням на інформаційне джерело, що містить необхідні відомості, навіть якщо це опис до раніше поданої заявки чи опис до охоронного документа.

Назва винаходу (корисної моделі) повинна відповідати суті винаходу (корисної моделі) і, як правило, характеризувати його (її) призначення.

Назву винаходу (корисної моделі) слід викладати в однині.

Винятки складають:

- назви, які не вживаються в однині;

- назви винаходів (корисних моделей), що є хімічними сполуками, охопленими загальною структурною формулою.

Назва групи винаходів, що є об'єктами, один з яких призначений для одержання (виготовлення), здійснення або використання іншого, повинна містити повну назву одного винаходу і скорочену - іншого.

Назва групи винаходів, що є об'єктами, один з яких призначений для використання в іншому, повинна містити повні назви винаходів, які входять до групи.

Назва групи винаходів, що є варіантами, повинна містити назву одного об'єкта групи із зазначенням у дужках слова "варіанти".

Галузь техніки, до якої належить винахід (корисна модель)

У цьому розділі зазначають галузь техніки, до якої належить винахід (корисна модель), а також, за потреби, галузь застосування винаходу (корисної моделі). Якщо таких галузей декілька, то зазначають ті з них, які мають перевагу.

Рівень техніки

У розділі "Рівень техніки" наводять рівень техніки, відомий заявнику і який можна вважати корисним для розуміння винаходу (корисної моделі) і його (її) зв'язку з відомим рівнем.

Зокрема, наводять дані про відомі заявнику аналоги винаходу (корисної моделі) з виділенням серед них аналога, найбільш близького за сукупністю ознак до винаходу (корисної моделі).

Аналог винаходу (корисної моделі) - це засіб того самого призначення, який відомий з джерел, що стали загальнодоступними до дати подання заявки до Установи, або, якщо заявлено пріоритет, до дати пріоритету, і характеризується сукупністю ознак, подібних до сукупності суттєвих ознак винаходу (корисної моделі).

Якщо аналогів декілька, то останнім описують найближчий аналог.

При описуванні кожного з аналогів наводять бібліографічні дані джерела інформації, де він розкритий, його ознаки із зазначенням тих з них, що збігаються з суттєвими ознаками винаходу (корисної моделі), що заявляється, та зазначають відомі заявнику причини, що перешкоджають одержанню очікуваного технічного результату.

Для виявлення та обґрунтування причин, що перешкоджають при використанні найближчого аналога одержанню очікуваного технічного результату, необхідно проаналізувати технічні властивості аналога, обумовлені сукупністю притаманних йому ознак, характер виявлення цих властивостей при його використанні і показати їх недостатність для досягнення очікуваного технічного результату.

При описуванні групи винаходів відомості про аналоги наводять для кожного винаходу.

Суть винаходу (корисної моделі)

Суть винаходу (корисної моделі) виражається сукупністю суттєвих ознак, достатніх для досягнення технічного результату, який забезпечує винахід (корисна модель).

Ознаки належать до суттєвих, якщо вони впливають на технічний результат, якого можна досягти, тобто перебувають у причинно-наслідковому зв'язку із зазначеним результатом.

У цьому розділі детально розкривають технічну задачу, на вирішення якої направлений винахід (корисна модель) та технічний результат, якого можна досягти при здійсненні винаходу (корисної моделі).

Технічна задача, як правило, полягає у створенні об'єкта, характеристики якого відповідають заданим вимогам. Цим об'єктом може бути пристрій, спосіб тощо.

Під технічним результатом розуміють виявлення нових властивостей або покращання характеристик відомих властивостей об'єкта винаходу (корисної моделі), що можуть бути одержані при здійсненні винаходу (корисної моделі).

Технічний результат може бути виражений, наприклад, у зменшенні чи збільшенні крутного моменту, у зниженні чи підвищенні коефіцієнта тертя, зменшенні чи збільшенні частоти або амплітуди коливань, у зменшенні спотворювань сигналу, у структурному перетворенні в процесі кристалізації, у поліпшенні контакту робочого органу із середовищем тощо.

Технічним результатом може бути одержання технічних засобів певного призначення уперше.

Рекомендується навести також й інші відомі заявнику види технічного результату, одержання яких забезпечує винахід (корисна модель), у тому числі і в конкретних формах його використання.

Для групи винаходів зазначені відомості, у тому числі і стосовно технічного результату, наводяться для кожного винаходу.

У цьому розділі, якщо це можливо, обґрунтовують причинно-наслідковий зв'язок між ознаками винаходу (корисної моделі) й очікуваним технічним результатом.

Перелік фігур креслення.

У цьому розділі опису, крім переліку фігур приводять пояснення того, що зображено на кожній з них.

Якщо суть винаходу (корисної моделі) пояснюють інші ілюстративні матеріали (наприклад, фотографії), то наводять стисле пояснення їх змісту.

Таблиці нумерують окремо.

Відомості, які підтверджують можливість здійснення винаходу (корисної моделі)

У цьому розділі розкривають можливість одержання (зазначеного в розділі "Суть винаходу, корисної моделі") технічного результату при здійсненні винаходу (корисної моделі).

Можливість здійснення винаходу (корисної моделі), суть якого(ої) характеризують з використанням ознаки, яку подано загальним поняттям, зокрема, на рівні функціонального узагальнення, підтверджують або описом

засобу для реалізації цієї ознаки безпосередньо в матеріалах заявки, або посиланням на засіб чи метод його одержання.

Якщо для характеристики винаходу (корисної моделі) виражені у вигляді інтервалу значень кількісної ознаки, то у прикладах здійснення винаходу мають бути наведені відомості, що підтверджують можливість одержання технічного результату у межах зазначеного інтервалу.

Підпис

Опис винаходу (корисної моделі) підписують у тому самому порядку, що й заяву про видачу патенту

Складання формули винаходу

Формула винаходу (корисної моделі) призначена для визначення обсягу правової охорони, яка надається патентом.

Формула винаходу (корисної моделі) повинна виражати його(її) суть і викладатися ясно та стисло. Формула винаходу (корисної моделі) визнається такою, що виражає суть винаходу (корисної моделі), якщо вона містить сукупність його (її) суттєвих ознак, достатню для досягнення зазначеного заявником технічного результату.

Суть винаходу (корисної моделі) виражається сукупністю суттєвих ознак, достатніх для досягнення технічного результату, який забезпечує винахід (корисна модель) і повинна базуватися на описі та характеризувати винахід (корисну модель) тими самими поняттями, що містить опис винаходу (корисної моделі).

Ознаки винаходу (корисної моделі) у формулі винаходу (корисної моделі) викладають таким чином, щоб забезпечити можливість їх ідентифікації, тобто однозначного розуміння їх змісту фахівцем на основі відомого рівня техніки.

Якщо заявка містить креслення, то для кращого розуміння ознак, зазначених у формулі винаходу (корисної моделі), у їх взаємозв'язку з відповідними позиціями на кресленнях допускається після зазначення ознаки у формулі винаходу

(корисної моделі) проставляти відповідні позиції в дужках. При цьому зазначення позиції не обмежує обсяг правової охорони, що визначається формулою.

Характеристика ознаки винаходу (корисної моделі) у формулі винаходу (корисної моделі) не може бути замінена посиланням на опис чи креслення. Заміна допускається у виняткових випадках, коли неможливо виразити ознаку інакше. Заявник повинен показати, що така необхідність існує.

Ознаку винаходу (корисної моделі) доцільно характеризувати загальним поняттям (що виражає функцію, властивість тощо), яке охоплює різні окремі форми його реалізації, якщо саме ці характеристики, які містяться в загальному понятті, забезпечують у сукупності з іншими ознаками досягнення зазначеного заявником технічного результату.

Якщо таке поняття відсутнє або узагальнення неправомірне, то ознака винаходу (корисної моделі) може бути виражена як альтернатива.

Ознака винаходу (корисної моделі) може бути виражена як альтернатива за умови, що така ознака при будь-якому зазначеному в альтернативі виборі у сукупності з іншими ознаками забезпечує досягнення одного і того самого технічного результату.

Структура формули винаходу (корисної моделі)

Формула винаходу (корисної моделі) може бути одноланковою чи багатоланковою і включати відповідно один або декілька пунктів.

Одноланкову формулу винаходу (корисної моделі) застосовують для характеристики одного винаходу (корисної моделі) з сукупністю суттєвих ознак, які не мають розвитку чи уточнення щодо окремих випадків його виконання або використання.

Багатоланкову формулу винаходу (корисної моделі) застосовують для характеристики одного винаходу (корисної

моделі) з розвитком і(або) уточненням сукупності його (її) ознак стосовно деяких випадків виконання і використання винаходу (корисної моделі) або для характеристики групи винаходів.

Багатоланкова формула, що характеризує один винахід (корисну модель), має один незалежний пункт і наступний (наступні) за ним залежний (залежні) пункт (пункти).

Багатоланкова формула, що характеризує групу винаходів, має декілька незалежних пунктів, кожний з яких характеризує один з винаходів групи. При цьому кожний з винаходів групи може бути охарактеризований із залученням залежних пунктів, підпорядкованих відповідному незалежному пункту.

При складанні багатоланкової формули дотримуються таких правил:

- незалежні пункти, як правило, не повинні містити посилань на інші пункти формули, однак такі посилання допускаються, якщо вони дають змогу викласти даний незалежний пункт без повторення в ньому повністю змісту інших пунктів;

- залежні пункти формули групуються разом з тим незалежним пунктом, якому вони підпорядковані, у тому числі, коли для характеристики різних винаходів групи залучаються залежні пункти однакового змісту;

- пункти багатоланкової формули винаходу (корисної моделі) нумеруються арабськими цифрами, починаючи з 1 (у порядку їх викладення).

Складання формули винаходу (корисної моделі)

Пункт формули винаходу (корисної моделі) складається, як правило, з обмежувальної частини, яка включає ознаки винаходу (корисної моделі), які збігаються з ознаками найближчого аналога та відмітної частини, яка включає ознаки, що відрізняють винахід (корисну модель) від найближчого аналога.

Обмежувальна й відмітна частини пункту формули відокремлюються одна від одної виразом "який (яка, яке) відрізняється тим, що...".

Без поділу на обмежувальну й відмітну частини, зокрема, складають формулу винаходу (корисної моделі), яка характеризує:

- індивідуальну сполуку;
- штам мікроорганізму, культуру клітин рослин і тварин;
- нове застосування відомого продукту чи процесу;
- винахід (корисну модель), що не має аналогів

Формулу (або кожний пункт багатоланкової формули) викладають одним реченням.

Незалежний пункт формули винаходу (корисної моделі) повинен стосуватися лише одного винаходу (однієї корисної моделі) або групи винаходів, заявлених як альтернатива.

У незалежний пункт формули винаходу чи корисної моделі (або в кожний незалежний пункт формули, що характеризує групу винаходів) включають сукупність ознак, достатніх для досягнення технічного результату. Зазначена сукупність ознак визначає обсяг правової охорони.

При складанні незалежного пункту формули слід ураховувати, що сукупність ознак, достатніх для досягнення технічного результату, повинна бути передана певним набором ознак, властивих цьому об'єкту.

Незалежний пункт формули винаходу (корисної моделі) не визнається таким, що стосується одного винаходу (корисної моделі), якщо він містить:

- викладені як альтернатива ознаки, які не забезпечують одержання того самого технічного результату, або викладені як альтернатива групи ознак, причому кожна з альтернативних груп включає кілька функціонально самостійних ознак (вузол або деталь пристрою, операція способу, речовина, матеріал або прилад, застосовані в способі; інгредієнт композиції), у тому числі, коли вибір однієї

з таких альтернативних ознак залежить від вибору, який зроблено щодо іншої (інших) ознаки (ознак);

- характеристику винаходів, які стосуються об'єктів різного виду чи сукупності засобів, кожний з яких має своє власне призначення, а в цілому зазначена сукупність не реалізує спільного призначення.

До залежного пункту формули винаходу (корисної моделі) включають ознаки, що розвивають чи уточнюють сукупність ознак, зазначену в незалежному пункті формули, у тому числі шляхом розвитку чи уточнення окремих ознак цієї сукупності, та необхідні лише в окремих випадках виконання винаходу (корисної моделі) або його (її) використання.

Обмежувальна частина залежного пункту формули включає родові поняття, що відображає призначення винаходу (корисної моделі), викладене, як правило, скорочено в порівнянні з наведеним у незалежному пункті, і містить посилання на незалежний пункт і/або залежний (залежні) пункт (пункти), якого (яких) він стосується.

Підпорядкованість залежних пунктів незалежному може бути безпосередньою і опосередкованою, тобто з посиланням на один або декілька залежних пунктів.

Безпосередню підпорядкованість залежного пункту застосовують тоді, коли для характеристики винаходу (корисної моделі) в окремому випадку його виконання чи використання поряд із ознаками цього пункту необхідні лише ознаки, зазначені в незалежному пункті формули.

Опосередковану підпорядкованість залежного пункту незалежному застосовують, якщо для зазначеної характеристики, окрім ознак незалежного пункту формули, необхідні ще й ознаки одного чи кількох інших залежних пунктів формули.

При підпорядкованості залежного пункту декільком пунктам формули посилання на них зазначають з використанням альтернативи.

У залежному пункті формули, що характеризує один об'єкт, в усіх випадках під поняттям "Пристрій за п.1" розуміють повний зміст першого пункту формули, а саме сукупність усіх без винятку ознак, наведених у його обмежувальній та відмітній частинах.

Якщо залежний пункт сформульовано таким чином, що має місце заміна або вилучення ознаки незалежного пункту формули, якому він підпорядкований, то залежний пункт не може бути визнаний таким, що разом із зазначеним незалежним пунктом характеризує один винахід (корисну модель).

Формулу винаходу (корисної моделі) підписують у тому самому порядку, що й заяву про видачу патенту.

Складання креслень

Графічні зображення (власне креслення, схеми, діаграми тощо) оформлюють на окремому аркуші (окремих аркушах). У правому верхньому куті кожного аркуша зазначають назву винаходу (корисної моделі).

Для пояснення суті винаходу (корисної моделі) як додаток до інших графічних матеріалів можуть бути подані фотографії. У виняткових випадках фотографії можуть бути подані як основний вид ілюстративних матеріалів, наприклад, для ілюстрації етапів виконання хірургічних операцій.

Формат фотографій повинен бути таким, щоб не виходив за розміри полів аркушів документів заявки. Фотографії малого формату слід наклеювати на аркуші встановленого формату з дотриманням вимог до якості аркуша.

Складання реферату

Реферат є скороченим викладом змісту опису винаходу (корисної моделі), який включає назву винаходу (корисної моделі), характеристику галузі техніки, якої стосується винахід (корисна модель), і (або) галузь його (її) застосування, якщо це не зрозуміло з назви, характеристику суті винаходу (корисної моделі) із зазначенням технічного результату, якого

мають досягти. Суть винаходу (корисної моделі) в рефераті характеризують шляхом вільного викладу формули, переважно такого, при якому зберігаються всі суттєві ознаки кожного незалежного пункту.

Реферат складають лише з інформаційною метою. Він не може братися до уваги з іншою метою, зокрема для тлумачення формули винаходу (корисної моделі) і визначення рівня техніки. Реферат складають таким чином, щоб він міг служити ефективним засобом пошуку у відповідній галузі техніки. Рекомендований обсяг тексту реферату становить до 1000 знаків. Текст реферату слід викладати окремими короткими реченнями.

Математичні та хімічні формули, а також креслення можуть бути включені до реферату, якщо без них скласти реферат неможливо. Креслення, наведені в рефераті, мають бути виконані на окремому аркуші і додаватися до реферату. Креслень має бути стільки примірників, скільки примірників містить реферат. Реферат може містити також деякі додаткові відомості, зокрема посилання на кількість незалежних і залежних пунктів формули винаходу (корисної моделі), графічних зображень, таблиць.

6.7 Оформлення прав на промисловий зразок

Промисловий зразок - результат творчої діяльності людини у галузі художнього конструювання.

Об'єктом промислового зразка може бути форма, малюнок чи розфарбування або їх поєднання, що визначають зовнішній вигляд промислового виробу і призначені для задоволення естетичних та ергономічних потреб.

МКПЗ - Міжнародна класифікація промислових зразків, запроваджена Локарнською Угодою, підписаною під час Локарнської дипломатичної конференції 8 жовтня 1968 року.

Поняття "промисловий зразок" застосовується як до одного виробу, так і до набору (комплекту) виробів. Набір (комплект)

може бути визнаний промисловим зразком, якщо до складу набору (комплекту) входять вироби, які виконують функції, відмінні одна від одної, але підпорядковані загальному призначенню, що вирішується набором (комплектom) у цілому. З точки зору художнього конструювання всі вироби набору (комплекту) повинні мати спільність композиційного та стилістичного вирішення, наприклад чайний або столовий сервіз, набір інструментів, меблевий гарнітур тощо.

Поняття "один виріб" застосовується як до цілого виробу, наприклад автомобіля, так і до його частини, наприклад бампера, фари тощо.

Варіантом промислового зразка може бути зовнішній вигляд виробів, що належать до однієї функціональної групи, до одного класу МКПЗ, подібні за сукупністю суттєвих ознак і мають відмінності в несуттєвих ознаках, які сприймаються візуально: наприклад, декілька стільців, що відрізняються один від одного фактурою, кольором декоративної оббивної тканини тощо.

Склад заявки на промисловий зразок

Заявка повинна містити:

- заяву про видачу патенту в одному примірнику;
- комплект зображень виробу (власне виробу чи у вигляді його макета, або малюнка), що дають повне уявлення про зовнішній вигляд виробу у двох примірниках;
- опис промислового зразка в одному примірнику
- креслення, схему, карту в одному примірнику

Комплект зображень виробу (власне виробу чи у вигляді його макета або малюнка) повинен давати повне уявлення про зовнішній вигляд виробу. Зокрема, комплект зображень тривимірного виробу може містити загальний вигляд виробу, вигляди спереду, зліва, справа, ззаду, зверху, знизу та зображення фрагментів виробу тощо.

Для двовимірного виробу достатньо, як правило, навести одне зображення.

Комплект зображень виробу з повторюваним малюнком має містити окреме зображення цього малюнка.

Комплект зображень виробу, який може трансформуватися (розчинятися, складатися тощо), такого як холодильник, пілосос, кухонний комбайн тощо, має містити окреме зображення такого виробу у трансформованому вигляді.

Комплект зображень набору (комплекту) виробів має містити зображення загального вигляду набору (комплекту) та зображення потрібних виглядів кожного виробу, що входить до набору (комплекту). Якщо загальний вигляд набору (комплекту) виробів технічно неможливо представити на одному зображенні, комплект зображень набору (комплекту) виробів має містити зображення фрагментів набору (комплекту), сукупність яких дає повне уявлення про загальний вигляд набору (комплекту).

Зображення виробу, однією із суттєвих ознак якого є колір, наводяться в кольоровому виконанні. В іншому разі зображення виробу наводяться лише в чорно-білому виконанні.

Зображення виробу мають бути чіткими і ясними.

Виріб зображається повністю при рівномірному освітленні на нейтральному фоні, як правило, без сторонніх предметів. Окремі деталі виробу мають добре проглядатися не тільки на освітленому, але й на тіньовому його боці.

Зображення виробу представляються фотографіями та/або іншими репродукціями, виконаними будь-якими засобами, зокрема засобами комп'ютерної графіки. Їх розмір має бути в межах від 30x30 мм до 160x160 мм.

Фотографії та інші репродукції наклеюються або відтворюються безпосередньо на аркушах білого паперу формату А4. На одному аркуші паперу розміщуються не більше 25 зображень виробу.

На кожному аркуші комплекту зображень виробу зверху зазначається назва промислового зразка. Якщо промисловий

зразок стосується набору (комплекту) виробів, під назвою промислового зразка зазначається назва виробу, зображення якого представлені на аркуші.

Під кожним зображенням виробу зазначаються номер зображення та вид вигляду ("Загальний вигляд", "Вигляд спереду"), назва фрагмента тощо.

Номер зображення виробу складається з двох чисел, розділених крапкою. Перше число означає номер варіанта виробу, друге число - порядковий номер вигляду виробу. Наприклад, зображення першого варіанта виробу нумеруються відповідно 1.1, 1.2, 1.3, зображення десятого варіанта виробу нумеруються відповідно 10.1, 10.2, 10.3.

Зображення загального вигляду виробу нумерується першим, потім інші вигляди. Зображення загального вигляду набору (комплекту) виробів або його фрагментів нумеруються в порядку, установленому цим пунктом для нумерації зображень виробу.

Структура опису промислового зразка

Опис містить такі розділи:

- назва промислового зразка;
- прізвище, ініціали автора промислового зразка;
- призначення та галузь застосування промислового зразка;
- перелік зображень, креслень та схем, схем та карт.

В описі промислового зразка і пояснювальних матеріалах до опису використовують, як правило, стандартизовані терміни і скорочення, а за їх відсутності - загальноновживані в науковій і технічній літературі.

При використанні термінів і скорочень, що не є загальноновживаними, необхідно пояснити їх значення при першому вживанні в тексті.

В описі промислового зразка необхідно зберігати єдність термінології, тобто одні й ті самі ознаки повинні називатися однаково.

Назва промислового зразка повинна характеризувати його призначення, відображати його суть і, за можливості, відповідати певній рубриці МКПЗ.

Назва промислового зразка маловідомого або нового призначення повинна містити посилання на галузь його застосування, наприклад: "Еквалайзер для апаратури, що відтворює звук".

Якщо промисловий зразок має варіанти виконання, то після назви в дужках указують кількість варіантів. Зокрема, якщо колір є суттєвою ознакою виробу, то варіантами виконання такого виробу можуть бути варіанти його виконання у різних кольорах, наприклад: "Чайний сервіз (три варіанти)".

Розділ "Призначення та галузь застосування промислового зразка" доцільно починати словами:

"Заявляється зовнішній вигляд виробу, призначеного для ...". Далі за текстом розкривається, в якій галузі промисловості або іншій сфері діяльності буде використовуватись заявлений виріб із зазначенням його функціонального призначення. За потреби, у цьому ж розділі вказуються об'єкти (системи), з якими використовується виріб.

У розділі "Перелік зображень, креслень та схем" наводиться перелік зображень, які є в матеріалах заявки, а також креслень та схем відповідно до їх нумерації.

Розділ "Суть і суттєві ознаки промислового зразка" має містити опис усіх суттєвих ознак, які формують зоровий образ заявленого виробу.

Суть промислового зразка характеризується сукупністю відображених на зображеннях його суттєвих ознак, які визначають зовнішній вигляд виробу з його естетичними та/або ергономічними особливостями.

Ознака належить до суттєвих, якщо вона впливає на формування зовнішнього вигляду виробу, якому притаманна така ознака.

Для розкриття суті промислового зразка описується сукупність його суттєвих ознак, відображених на зображеннях, з посиланням на них (а також на креслення загального вигляду, ергономічну схему, карту, якщо вони є в матеріалах заявки).

При описуванні промислового зразка набору (комплекту) виробів зазначаються всі вироби, які входять у нього.

Якщо промисловий зразок має варіанти виконання, то повністю має бути описана сукупність суттєвих ознак основного з варіантів, а розкриття суті кожного з інших варіантів здійснюється шляхом описування тих ознак, які відрізняють кожний інший варіант від основного.

Для виробів, які можуть трансформуватися, таких як холодильники, шафи, прилади в закритому корпусі, телефонні будки тощо, суттєвими ознаками можуть бути ознаки, що визначають як зовнішній вигляд виробу, так і вигляд його внутрішнього об'єму.

Якщо колір є суттєвою ознакою промислового зразка, назва кольору має бути чітко зазначена в описі

Опис підписує заявник у тому самому порядку, що й заяву про видачу патенту.

Графічні матеріали заявки

Креслення, схеми та карти включаються до складу заявки в разі потреби пояснення суті промислового зразка, визначення габаритів та співвідношень розмірів загального вигляду виробу чи його елементів, пояснення ергономічних особливостей зовнішнього вигляду виробу тощо.

Креслення, схеми та карти мають бути пояснені в описі промислового зразка та відповідати зображенням виробу.

Креслення та схеми позначаються словом "Рисунок" з відповідним текстом опису наскрізним номером, а саме: "Рисунок 1", "Рисунок 2" тощо. На кожному аркуші креслень та схем зазначається назва промислового зразка.

Креслення та схеми виконуються відповідно до правил креслення на щільному, білому, гладкому папері чіткими

чорними лініями і штрихами, які не витираються, без розтушовування і розмальовування.

Конфекційна карта виробу (зразок тканини, шкіри, фурнітури, обробки тощо, що рекомендується для виготовлення виробу) представляється, якщо промисловий зразок стосується виробу легкої та текстильної промисловості. Конфекційна карта виробу з повторюваним малюнком (килими, тканини тощо) представляється в розмірі цього малюнка.

Подання заявки на промисловий зразок

Заявка подається особою, яка бажає одержати патент, має на це право та зазначена в заявці як заявник, або через її представника. Підтвердження права на одержання патенту будь-яким документом не вимагається.

Заявка, заявником у якій зазначена іноземна особа або особа, що проживає чи має постійне місцезнаходження поза межами України, подається через представника у справах інтелектуальної власності, якщо інше не встановлено чинним міжнародним договором України.

Заявка, у якій зазначено два заявники чи більше, подається через їх спільного представника. Ним, зокрема, може бути один із заявників, призначений усіма іншими заявниками. Представником може бути фізична або юридична особа. Представник зобов'язаний вчиняти дії щодо подання заявки за наданими йому повноваженнями особисто. Він може передати своє повноваження іншій особі (заміснику) відповідно до договору із заявником або закону.

За подання заявки сплачується збір згідно з Порядком. Документ про сплату збору повинен надійти до Укрпатенту разом із заявкою або протягом двох місяців від дати подання заявки. Цей строк продовжується, але не більше ніж на шість місяців, якщо до його спливу буде подано відповідне клопотання та сплачено збір за його подання.

У разі сплати збору до дати подання заявки вона повинна надійти до Укрпатенту:

- до спливу трьох місяців від дати зарахування суми збору на поточний рахунок Укрпатенту за умови, що на дату подання заявки розмір збору залишився незмінним;
- протягом одного місяця від дня введення в дію зміненого розміру збору.

Документом про сплату збору вважається виписка з особового банківського рахунку Укрпатенту, яка є в Укрпатенті і дає змогу ідентифікувати заявку.

У разі відсутності у виписці з особового банківського рахунку Укрпатенту зазначення порядкового номера заявки, визначеного заявником, та в разі зарахування збору на поточний рахунок Укрпатенту пізніше допустимої згідно із законом кінцевої дати його сплати, а також у разі сплати збору в іншій валюті, ніж установлена для заявника згідно з графою 3 чи 4 додатка до Порядку, до заявки додається розрахунковий документ про сплату збору на паперовому носії (платіжне доручення, касовий чек, квитанція тощо). Цей документ повинен відповідати вимогам Порядку.

Якщо заявник має пільги щодо сплати збору за подання заявки або звільнення від такої сплати, до заявки додається нотаріально засвідчена копія документа, що підтверджує право на звільнення чи часткове звільнення від сплати збору.

Заявник, який бажає скористатися правом пріоритету відповідно до пунктів 1-4 статті 13 Закону, повинен протягом трьох місяців від дати подання заявки подати до Укрпатенту заяву про пріоритет з посиланням на дату подання і номер попередньої заявки та її копію, якщо ця заявка була подана в іноземній державі - учасниці Паризької конвенції про охорону промислової власності, з перекладом на українську мову, або документ, що підтверджує показ зазначеного промислового зразка на офіційних чи офіційно визнаних міжнародних виставках, проведених на території держави - учасниці Паризької конвенції про охорону промислової власності. Таким документом є довідка про показ зазначеного промислового зразка на виставці, що видана адміністрацією

виставки та містить зазначення дати відкриття виставки, і один примірник фотографії загального вигляду виробу, на звороті якої підпис керівника виставки повинен бути скріплений печаткою.

6.8 Оформлення прав на товарний знак

Чинне законодавство визначає товарний знак як позначення, що фізична або юридична особа використовує або збирається використовувати в господарській і комерційній діяльності для відмінності своїх товарів, робіт або послуг, що надаються, від однорідних товарів, робіт і послуг інших фізичних або юридичних осіб.

При розробці товарного знаку варто враховувати пропоновані до нього вимоги:

- патентно-правові;
- рекламно-психологічні;
- конструктивно-технологічні.

Патентно-правові вимоги. Позначення повинно бути охороноздатним, тобто мати розпізнавальну здатність, для того щоб його можна було зареєструвати як товарний знак, а також щоб використати для визначеного виду товарів не порушуючи прав третіх осіб на тотожні або подібні товарні знаки. Тотожними варто вважати позначення, що збігаються одне з іншим у всіх елементах. Подібність позначень — це явище, що виникає в результаті збігу сприйняття мотивів, що створюють це позначення. Подібність позначень визначається спільністю їхніх елементів. На ступінь подібності впливає співвідношення співпадаючих і не співпадаючих елементів, а також їхнє значення в композиції позначення.

Основним критерієм подібності образотворчих, об'ємних і комбінованих позначень є загальне зорове враження, створене ними. Фонетична подібність є основним чинником подібності словесних позначень. Найбільш загальним

критерієм подібності позначень (товарних знаків) є можливість змішання їхніми споживачами в господарському обороті.

Щоб бути визнаним як товарний знак, тобто стати об'єктом правової охорони, позначення повинне відповідати наступному рядові умов. Насамперед товарним знаком визнається умовна позначка, свого роду символ, що міститься на продукції, що випускається, її упакуванню або супровідній документації, і замінюючи собою часом складну назва (найменування) виробника товару. Їх замінює легко сприйняте і умовне позначення, що запам'ятовується.

Відмінні риси товарного знаку визначається по даті пріоритету, що у свою чергу встановлюється за загальним правилом по даті надходження правильно оформленої заявки на реєстрацію товарного знаку. Поряд з цим пріоритет товарного знаку може встановлюватися по даті подачі першої заявки на товарний знак у країні - учасниці Паризької конвенції по охороні промислової власності (конвенційний пріоритет).

Таким чином, сутність вимоги до новоствореного товарного знаку означає, що позначення, заявлене як товарний знак, не повинно бути тотожними або подібним з товарними знаками, уже зареєстрованими або заявленими на реєстрацію або охоронюваними в силу міжнародних угод. Тотожним визнається позначення, що у всіх своїх елементах збігається з уже відомим товарним знаком і при цьому відноситься до тому самому класу товарів.

Звичайне встановлення тотожності позначень не викликає великих утруднень. Набагато складніше вирішується дане питання тоді, коли мова йде про подібне позначення. У чинному законодавстві вказується загалом на неприпустимий рівень близькості позначення, що заявляється, уже відомому - наявність між ними подібності до ступеня їх змішання. Хоча дана вказівка носить значною мірою абстрактний характер, воно усе-таки вносить деяку ясність. Зокрема, очевидно, що

збіг окремих елементів позначень саме по собі не може служити причиною відмовлення в реєстрації товарного знаку, Оскільки товарний знак орієнтований насамперед на потенційного покупця товару, оцінка подібності позначень повинна вироблятися не з професійних позицій, наприклад з позиції дизайнера, художника, графіка й інших, котрі здатні відзначити дрібні розходження, а з позиції простого покупця (споживача), який не має спеціальних знань і навичок у цій області.

У літературі встановлення подібності позначень рекомендується проводити з урахуванням ряду факторів. Так, у словесних товарних знаків рекомендується звертати увагу на початок і закінчення складів, число складів, послідовність голосних і приголосних букв, в образотворчих знаків - на образотворчі мотиви, у комбінованих позначень - на сприйняття образотворчих і словесних елементів, як у сукупності, так і окремо.

Зокрема, букви і склади, додані до тотожних словесних товарних знаків, не усувають можливості їхнього змішання.

Нарешті, позначення може вважатися товарним знаком лише тоді, коли воно у встановленому законом порядку зареєстровано. Тут же відзначимо, що за загальним правилом лише з моменту офіційного визнання позначення товарним знаком можна говорити про нього як про самостійний об'єкт правової охорони.

Рекламно-психологічні вимоги. Розроблювальне позначення повинно бути таким, що запам'ятовується, що створює в споживача стійкі позитивні зв'язки між якістю товару і позначенням.

Вибране позначення (товарний знак) повинно:

- виразність (оригінальність), тобто мати відмітний характер, легко читатися і запам'ятовуватися;
- лаконічністю, тобто бути коротким (для словесних товарних знаків) і не перевантаженою надлишковою кількістю елементів;

- естетичністю, тобто бути сучасним, зрозумілим і наочним;

- стабільністю (довговічністю), тобто бути придатним для тривалого використання навіть у випадку зміни асортименту продукції;

- асоціативністю, тобто викликати у свідомості в споживача представлення про товар або про яку-небудь його властивість.

Для словесного товарного знаку благозвучність є такими ж необхідними вимогами. Образотворчий товарний знак колірною гамою позначення, що заявляється, робить більш оригінальним, привабливим, збільшує його розпізнавальну здатність. Разом з тим колір важливий і в словесних, і в об'ємних, і в комбінованих товарних знаках.

Конструктивно-технологічні вимоги. Товарний знак повинний забезпечувати легке тиражування і зручне застосування при маркіруванні продукції.

Особливе місце при розробці товарного знаку і його наступного застосування варто приділяти психології і фізіології людини. Однією з найбільш важливих психофізіологічних характеристик товарного знаку є його видимість. Вона визначається формою знака, його кутовим розміром, рівнем яскравості і контрастом між знаком і фоном. Важливу роль у процесі упізнання товарного знаку грають також часові характеристики зорового сприйняття, що дозволяють органи почуття людини, що робить сприйнятливим товарний знак у тих або інших випадках його застосування.

Зорове сприйняття знакової інформації припускає три стадії: виявлення, розрізнення, упізнання.

Виявлення — стадія зорового сприйняття, на якій споживач виділяє товарний знак з інформаційного фону, але не може ще в достатній мірі судити про його форму і ознаки. Це власне кажучи — залучення уваги споживача до ознак товарного знаку (формою, кольором).

На стадії розрізнення споживач здатний роздільно сприймати об'єкти, розташовані поруч, і виділяти їхні деталі.

Найбільш важлива стадія впізнання — зоровий процес, коли споживач виділяє істотні ознаки товарного знаку (мінімум елементів, що визначають сприйняття образу знака) і порівнює його з відомим йому товарним знаком.

Розпізнавальні властивості товарного знаку з позиції фізіологічних можливостей людини багато в чому залежать також від світлочутливості ока, що, як встановлено, більш сприйнятливий до колірних тонів, чим до ахроматичного. Тому при створенні товарного знаку варто передбачати необхідність і імовірність його виконання в кольорі.

Особливості впливу форми й обрисів товарного знаку на сприйняття:

1) Вплив напрямку руху або натяку на нього в зображенні товарних знаків: символи, у яких мається на увазі рух вправо, мають явні переваги перед своїми лівоорієнтованими еквівалентами, тому що вважається, що вони вдаліше передають усі позитивні риси образу — прогресивність, сучасність;

2) Порівняння товарних знаків з вигнутими і прямими лініями показує, що перевага вигнутих ліній у силуеті товарного знаку. Навпроти, велике число прямих ліній припускає наявність символу сили і могутності, що робить знак більш сприйнятливим для покупців-чоловіків.

Для створення нового, художньо повноцінного дослідники пропонують наступні рекомендації:

1) Варто відмовитися від відомих тем і використання постійно зустрічаються елементів, зв'язаних з визначеною діяльністю підприємства.

2) В образотворчому товарному знаку необхідно прагнути до лаконічності і граничної ясності художнього рішення, зображення повинне бути легко пізнаваним і в той же час не повинне повторювати реально існуючий предмет, а представляти його художній образ.

3) При розробці словесних і образотворчих товарних знаків доцільно використовувати національні мотиви, що значно розширює можливості дизайнера, робить позначення більш самостійним, унікальним.

4) Створенню оригінального товарного знаку допомагає знання традицій підприємства, вивчення історичних особливостей міста, краю, де воно знаходиться. Мотиви змісту образотворчих і словесних товарних знаків можна черпати з національних легенд, особливо при створенні позначень для дитячих товарів.

5) У товарних знаках, як в образотворчих, так і в словесних, можливий тільки натяк на специфіку підприємства і характеристику продукції, що випускається ним. Прямі ознаки або вказівки на конкретні властивості товару роблять розроблені позначення описовими, а, отже, слабким.

Для досягнення перерахованих переваг, створюваних товарним знаком, необхідно враховувати визначені фактори на стадії його проектування, розробки і реєстрації.

Створення товарного знаку-досить серйозна і відповідальна задача для будь-якої фірми. Обраний символ повинен відбивати відповідний образ фірми, бути максимально стабільним, зберігатися без зміни поза залежністю від різноманіття продукції, що випускається, протягом тривалого періоду. Останнє обумовлено тим, що зміна товарного знаку пов'язана не тільки з великими фінансовими витратами, але і можливістю втрати свого місця на ринку.

При розробці філософії створення товарного знаку важливо враховувати стратегічні перспективи діяльності фірми на відповідному сегменті ринку, у визначеному регіоні, зі своїми національними, релігійними і мовними особливостями споживачів.

Створюючи товарний знак, дуже важливо розуміти, що існує різниця між фірмовим найменуванням і товарним

знаком, товарним знаком фірми і номенклатурних знаків окремих товарів, словесним товарним знаком і логотипом.

Логотип — спеціально розроблене, оригінальне накреслення повного або скороченого найменування фірми або групи її товарів.

Товарний знак, будучи складовим елементом товарної марки, відрізняється від інших категорій тим, що він має юридичну силу захищений законом.

Таким чином, товарний знак - об'єкт власності фірми, що має виключні права на його використання, розпорядження їм, володіння і заборона незаконного застосування.

На відміну від фірмового найменування товарний знак може існувати не тільки в словесної, але й в іншій формі, зокрема образотворчої, комбінованої і т.п. Крім того, він підлягає державній реєстрації, носить терміновий характер і може бути переданий за договором іншим користувачам.

Не можна змішувати товарний знак і з промисловим зразком. Останній є складовою частиною самого промислового виробу (форма, колір, малюнок виробу); товарний же знак (слово, малюнок) лише проставляється на виробі.

Застосовуючи товарний знак на практиці, варто керуватися правилами, що досить повно визначені на основі вітчизняного і закордонного досвіду в ряді робіт з маркетингу:

1) Товарний знак при написанні необхідно завжди виділяти за допомогою прописних букв, різних видів шрифту оригінального накреслення. Прийнятий спосіб виділення варто дотримувати, створюючи тим самим фірмовий шрифт і формуючи в цілому фірмовий стиль і правило обов'язкового використання як у внутрішньому (фірмовому) документообігу, так і в рекламних кампаніях.

2) При першому вживанні в будь-якому рекламному тексті або презентації знову створеного товарного знаку

рекомендується робити посилання на його реєстрацію. Для цього товарний знак дійсно повинний бути зареєстрований у встановленому порядку.

3) Зареєстрований товарний знак у будь-яких текстах, маркіруваннях, етикетках, вкладишах і іншому варто супроводжувати спеціальними значками, що забезпечують його правовий захист.

4) Якщо товарний знак зареєстрований у декількох варіантах, необхідно вибрати накреслення для упакування товару (бажано більш привабливе, барвисте, оригінальне по шрифту) і для офіційних документів постійно дотримувати цього правила.

5) Товарний знак не повинний використовуватися в рекламних кампаніях для позначення чого-небудь іншого, крім свого прямого призначення;

6) Варто пам'ятати, що найменування товарного знаку не відмінюється, не застосовується в множині, як прикметник або дієслово. Відмінювання товарного знаку позбавляє його індивідуальності, приналежності саме даному товарові і дозволяє співвідносити його з подібними по ознаках товарами, тобто переводить товар у розряд родових.

7) Товарний знак приводиться на упакуванні, тому кожний зі складових повинний доповнювати один одного, створюючи привабливу композицію, формуючи фірмовий стиль виробника або торговельного посередника.

8) Не можна допускати нанесення товарного знаку окремого товару на комбіновані вироби, куди даний товар входить складовим елементом.

9) Товарний знак повинний бути зареєстрований у країні, де реалізується товар, і в тій транскрипції, що є найбільш прийнятною для даної держави.

Товарний знак являє собою позначення, що індивідуалізує товари або послуги даного підприємства і допомагає відрізнити них від товарів його конкурентів. З метою індивідуалізації товару для споживача товарний знак

повинний указувати на його походження. Це не означає, що він повинний інформувати споживача про дійсного виробника даного товару. Товарному знаку зовсім не обов'язково виконувати свою функцію вказівки про походження. Досить, щоб споживач зміг довіряти даному підприємству. Описана вище функція вказівки про походження припускає, що товарний знак здатний відрізнити товари даного підприємства від товарів інших підприємств, і тільки тоді товарний знак виконує свою функцію вказівки про походження, коли він дозволяє споживачеві відрізнити товар, продаваний з цим знаком, від товарів інших підприємств, пропонованих на ринку.

Для споживача товарний знак — це візитна картка, символ визначеної фірми або фабрики. Відомий, що завоював успіх у покупців, товарний знак викликає довіру, асоціюється з гарантією високої якості товарів, що випускаються.

Товарні знаки дають можливість торгівлі точно і ясно визначити пропозиція і гарантують правову охорону товарів. Товарні знаки можуть бути об'єктом систематичної рекламної діяльності.

Використання товарних знаків сприяє розвиткові ініціативи і підприємництва в усім світі, приносячи їхнім власникам визнання і матеріальну вигоду. Даючи можливість споживачам зробити свій вибір серед різних товарів, що присутні на ринку, товарні знаки спонукують своїх власників до збереження і поліпшення якості товарів, продаваних з товарним знаком, щоб виправдати надії споживачів.

Склад заявки на торговий знак

Підставою для реєстрації як товарних знаків служить заявка. Заявка представляється в одному екземплярі і повинна відноситися тільки до одного товарного знаку. Вона складається за установленою формою, представляється українською мовою і відбиває ряд обов'язкових відомостей.

Зокрема, заявка на реєстрацію товарного знаку повинна містити:

1) заяву про реєстрації позначення як товарний знак із указівкою заявника (заявників), а також його (них) місцезнаходження або місця проживання;

2) репродукцію товарного знаку;

3) перелік товарів і послуг, для яких проводиться реєстрація товарного знаку, згрупованих по класах Міжнародної класифікації товарів і послуг для реєстрації знаків;

4) документ про сплату мита або його копію;

5) документ, що засвідчує повноваження патентного довіреного, або його копію, якщо заявка на реєстрацію подається через патентного повірника.

Іноземні фізичні і юридичні особи ведуть справи по реєстрації і збереженню товарних знаків у силі в Україні через патентних повірених України, що постійно проживають в Україні і мають громадянство України.

Оформлена заявка разом із прикладеними до неї документами подається в відомство, що при прийнятті заявки перевіряє відповідність представлених документів вимогам Закону. Якщо заявка на реєстрацію відповідає пропонованим вимогам, вона передається на експертизу, і відомство повідомляє заявникові дату надходження заявки на реєстрацію.

Відомство може в ході експертизи зажадати від заявника уточнення і виправлення заявки про реєстрації до конкретного терміну. При сплаті додаткового мита заявник має право на продовження терміну. Якщо заявник порушив зазначений термін, не сплатив державний збір або не відповів на рішення експертизи, відомство відхиляє заявку на реєстрацію, про що повідомляється заявник. Заявник може відкликати заявку і за власною ініціативою на будь-якому етапі її розгляду, але не пізніше дати реєстрації товарного знаку.

При незгоді заявника з рішенням відомства про відмовлення в реєстрації товарного знаку, він може при сплаті державного збору опротестувати це рішення в Апеляційній комісії протягом двох місяців із дня винесення рішення. Державний збір повертається, якщо Апеляційна комісія визнає відмовлення в реєстрації необґрунтованим.

На підставі рішення про реєстрації товарного знаку відомство робить реєстрацію товарного знаку в державному реєстрі товарних знаків і знаків обслуговування України після сплати відповідного державного збору. До реєстру вносяться самі товарний знак, відомості про їхніх власників, дата пріоритету товарного знаку і дата його реєстрації, перелік товарів і послуг, для яких зареєстрований товарний знак. До реєстру вносяться й інші відомості, що відносяться до реєстрації товарного знаку зокрема відомості про продовження терміну дії свідоцтв, анулюванні реєстрації і т.п. При реєстрації колективних товарних знаків до реєстру додатково вносяться відомості про підприємства, що мають право на користування колективним товарним знаком.

Відомості, що відносяться до реєстрації товарного знаку публікуються відомством в офіційному бюлетені. Проводиться також обов'язкова публікація всіх наступних змін відомостей. У цих цілях власник товарного знаку зобов'язаний повідомляти відомство про зміну свого найменування (імені) і інших відомостей про себе. Зміни вносяться до реєстру і відповідних змін після сплати заявником установленого мита.

На підставі реєстрації товарного знаку в державному реєстрі відомство видає заявникові свідоцтво на товарний знак. Дана дія завершує собою процедуру оформлення прав на товарний знак. Форма свідоцтва встановлюється відомством. Практично у свідоцтві вказуються ті ж відомості, що вносяться до реєстру і публікуються для загального ознайомлення в офіційному бюлетені відомства. У випадку зміни цих відомостей у свідоцтво також вносяться відповідні зміни.

За подачу заявки, проведення експертизи, реєстрацію і видачу свідоцтва на товарний знак, продовження терміну дії свідоцтва і здійснення інших юридично значимих дій, зв'язаних з реєстрацією товарного знаку стягується державний збір. Усі мита стягуються, як правило, до здійснення відповідної юридичної дії. Документом, що підтверджує сплату мита, є копія платіжного доручення, що має штамп банку про оплату, або квитанція банку про сплату мита наявними засобами або перерахуванням з особового рахунка. Яких-небудь пільг, зв'язаних зі зниженням розміру або відстрочкою сплати мита для окремих категорій заявників, закон не передбачає.

Зареєструвавши товарний знак у відомстві, заявник, що бажає забезпечити міжнародну реєстрацію своєму знаку, вказує в заявці, у яких країнах-учасницях Мадридської угоди він бажає зареєструвати знак. По клопотанню заявника департамент направляє заявку в створене учасниками Угоди Міжнародне бюро, що знаходиться в Женеві. З моменту реєстрації знака в Міжнародному бюро він одержує охорону у всіх країнах, що беруть участь в Угоді й обраних заявником. Міжнародна реєстрація діє протягом 20 років і може продовжуватися щоразу на термін не більш 20 років. Після закінчення п'яти років з моменту міжнародної реєстрації знак стає незалежним стосовно знаків, зареєстрованим у країні походження.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення поняття інтелектуальної діяльності та її результату.
2. Назвіть функції цивільного права щодо охорони та використання результатів інтелектуальної діяльності та прирівняних до них засобів індивідуалізації?
3. Назвіть спеціальні інститути цивільного права, що опосередковують інтелектуальну діяльність та її результати.
4. Що таке права інтелектуальної власності?
5. В чому проявляється специфіка права інтелектуальної власності?
6. Що таке правова охорона інтелектуальної власності?
7. Що таке інтелектуальна та промислова власність?
8. Назвіть об'єкти права інтелектуальної власності.
9. Що таке суб'єкти права інтелектуальної власності?
10. Назвіть основні інститути права інтелектуальної власності?
11. Що таке винахід і чим він відрізняється від корисної моделі (КМ)?
12. При яких умовах винаходу (КМ) надається правова охорона?
13. Які умови патентоспроможності винаходу?
14. Як Ви розумієте ознаку "новизна" винаходу (КМ)?

15. Що відноситься до об'єктів винаходу?
16. Що таке промислова придатність?
17. Які об'єкти не визнаються винаходами?
18. Що таке пріоритет винаходу і як він встановлюється?
19. Хто має право на одержання патенту на винахід або КМ?
20. Хто визнається автором винаходу (КМ)?
21. Яка процедура подачі заявки на винахід (КМ)?
22. З чого складається заявка на видачу патенту на винахід (КМ)?
23. Де шукати інформацію про технічні новинки?
24. Що таке МПК?
25. Скільки основних розділів включає в себе МПК та як вони позначаються?
26. Яка організація проводить експертизу заявок на винахід (КМ)?
27. Які види експертизи на винаходи бувають?
28. З якою метою винаходи та КМ патентуються закордоном?
29. Які об'єкти можуть охоронятися, як промисловий зразок?
30. Що таке товарний знак і які функції він виконує ?
31. Чому потрібно захищати права винахідників?
32. Які з об'єктів промислової власності підпадають під правову охорону як промислові зразки (ПЗ)?
33. Чим засвідчується право на ПЗ і які терміни його охорони?
34. Що може бути об'єктом ПЗ?
35. Коли ПЗ відповідає умовам патентоспроможності?
36. Що відносять до суттєвих ознак ПЗ?
37. У яких випадках розкриття інформації про ПЗ не порочить його новизни ?
38. Хто має право на одержання охоронного документу на ПЗ?
39. Кого визнають автором ПЗ і які права він набуває?
40. Хто може бути власником патенту ПЗ?
41. Чи має сплачуватись грошовий збір при подачі заявки на ПЗ?
42. З яких документів має складатися заявка на ПЗ?
43. Який порядок подання заявок на ПЗ?
44. Який вид експертизи передбачено при розгляді заявки на ПЗ?
45. Які історичні корені появи товарних знаків (ТЗ)?
46. Що сьогодні визнається ТЗ і які функції він виконує?
47. Чим засвідчується право на ТЗ?
48. Де діє охорона на ТЗ, зареєстровані в Україні?
49. Що може бути об'єктом ТЗ в Україні?
50. Які позначення не підлягають реєстрації як ТЗ?
51. Що таке пріоритет ТЗ?
52. Як оформляється опис на ТЗ?
53. Хто може подавати заявку на ТЗ?
54. Якою мовою складається заявка на ТЗ, і що вона має містити?
55. Які етапи проходить заявка на ТЗ при проведенні експертизи?
56. Що таке МКТП?
57. У яких випадках визнається порушення прав власника патенту на винахід (КМ), промисловий зразок чи свідоцтва на товарний знак?
58. Чи завжди виготовлення запатентованої продукції тягне порушення прав власників.
59. У разі чого не можна притягти до відповідальності осіб, які використовують чужий винахід.

60. Хто і яким чином захищаються в Україні права власника патенту на винахід (КМ), промисловий зразок чи свідоцтва на товарний знак.

Література

1. Цивільний кодекс України.
2. Закон України «Про науково-технічну інформацію»
3. Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі»
4. Закон України «Про охорону прав на промислові зразки»
5. Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг»
6. Закон України «Про державну таємницю»
7. Закон України «Про охорону прав на зазначення походження товарів»
8. ІВ в Україні: Правові засади та практика.-К.:Видавничий Дім «Ін Юре»
9. Андрощук Г.О.Право інтелектуальної власності .-К.»ІнЮре» 2000
10. Гришаев С.П. Интеллектуальная собственность. – М.: Юрист 2003
11. Дахно І.І. Право інтелектуальної власності.- К.: Либідь.2002
- 12.Миронюк Г. Н. Основи інтелектуальної власності.- К.:Політехніка. 2005
13. Бромберг Г. В Основы патентного дела. -М., 2000.- 87с.
14. Право інтелектуальної власності / І.І.Дахно. -К.: Либідь,
15. Підпригора О.А., Підпригора О.О.Право інтелектуальної власності в Україні: Навч посібник. _К.:Юрінком Інтер.- 1998.
16. Pererva P.G. Technology transfer / P.G.Pererva, György Kocziszky, D.Szakaly, M.Somosi Veres - Kharkiv-Miskolc: NTU «KhPI», 2012. — 668 p.
17. Nagy Szabolcs Current evaluation of the patent with regarding the index of its questionnaire / S.Nagy, M.Sikorska, P.Pererva // Сучасні підходи до креативного управління економічними процесами : матеріали 9-ї Всеукр. наук.-практ. конф., 19 квітня 2018 р. – Київ : НАУ, 2018. – С. 21-22.
18. www.ukrpravo.com – Законодавство України
19. www.gdo.kiev.ua – „Офіційний вісник України”
20. www.pp.com.ua – „Приватне підприємництво”
21. www.business.kiev.ua – Українська газета «Бізнес»
22. www.economics.com.ua – економічна бібліотекаб.
23. www.ukrpatent.org – Український інститут промислової власності (Укрпатент).
24. Перерва П.Г. Інтелектуальний потенціал як економічна категорія / П.Г.Перерва, Л.С.Марчук // Вісник Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут" (економічні науки) : зб. наук. пр. – Харків : НТУ "ХПІ", 2018. – № 15 (1291). – С. 53-63.
25. Марчук Л.С. Методики розрахунку інтелектуального потенціалу підприємства / Л.С.Марчук // Вісник Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут" (економічні науки) : зб. наук. пр. – Харків : НТУ "ХПІ", 2018. – № 20 (1296). – С. 95-101.
26. Перерва П.Г. Економіко-організаційні засади інноваційної та інвестиційної діяльності підприємства / П.Г.Перерва // Вісник Національного технічного університету "ХПІ" (економічні науки) : зб. наук. пр. – Харків : НТУ "ХПІ", 2017. – № 45 (1266). – С. 51-55.
27. Формування конкурентного, інтелектуального і маркетингового потенціалу інноваційного підприємництва / П.Г.Перерва [та ін.] // Вісник Національного технічного університету "ХПІ" (економічні науки) : зб. наук. пр. – Харків : НТУ "ХПІ", 2018. – № 20 (1296). – С. 36-40.
28. Перерва П.Г. Інформаційна діяльність підприємства: управлінська, цінова та маркетингова складові / П.Г.Перерва //Вісник Національного

технічного університету "ХПІ" (екон. науки). – Х.: НТУ „ХПІ”. - 2018. - № 37(1313).- С. 27-32 .

29. Перерва П.Г. Системний підхід до дослідження цінових, маркетингових, інвестиційних та інноваційних характеристик трансферу технологій промислової продукції / П. Г. Перерва, А.В.Косенко, Т.О.Кобелева, М.В.Маслак // Вісник Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут" (економічні науки) : зб. наук. пр. – Харків : НТУ "ХПІ", 2018. – № 19 (1295). – С. 121-126.

30. Перерва П. Г. Ефективність як економічна категорія / П.Г.Перерва, А.В.Кравчук // Вісник Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут" (економічні науки) : зб. наук. пр. – Харків : НТУ "ХПІ", 2018. – № 15 (1291). – С. 137-143.

31. Формування управлінської, маркетингової та інноваційної політика на підприємствах туристичної індустрії / П.Г.Перерва [та ін.] // Вісник Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут" (екон. науки): зб. наук. пр. – Харків : НТУ "ХПІ", 2018. – № 47 (1323). – С. 114-120.

32. Розвиток організаційно-економічного механізму управління розвитком індустрії туризму та гостинності / П.Г.Перерва [та ін.] // Вісник Національного технічного університету "ХПІ" (економічні науки) : зб. наук. пр. – Харків : НТУ "ХПІ", 2018. – № 48 (1324). – С. 121-127.

33. Kobieliava T.O. The formation of anti-crisis program of the industrial enterprise based on innovative monitoring / P.G.Pererva, T.O.Kobieliava // Вісник Нац. техн. ун-ту "ХПІ" : зб. наук. пр. Сер. : Економічні науки. – Харків : НТУ "ХПІ", 2016. – № 48 (1220). – С. 41-44

34. Кобелева Т.О. Організаційна структура комплаєнс на промисловому підприємстві / Т.О.Кобелева // Вісник Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут" (економічні науки) : зб. наук. пр. – Харків : НТУ "ХПІ", 2018. – № 47 (1323). – С. 121-127.

35. Кобелева Т.О. Розробка рекомендацій по формуванню інтегрального показника комплаєнс-безпеки промислового підприємства / Т.О.Кобелева // Вісник Національного технічного університету "ХПІ" (економічні науки) = Bulletin of the National Technical University "KhPI" (economic sciences) : зб. наук. пр. – Харків : НТУ "ХПІ", 2018. – № 48 (1324). – С. 46-52.

36. Перерва П.Г. Якість інноваційної продукції як складова маркетингової політики та конкурентоспроможності підприємства / П.Г.Перерва, Т.О.Кобелева // Вісник НТУ «ХПІ» (економічні науки). Збірник наукових праць – Х. : НТУ «ХПІ», 2016. – № 28 (1200). – С. 70-74.

37. Перерва П.Г. Управління маркетингом інноваційної продукції на засадах життєвого циклу товару / П.Г.Перерва, Т.О.Кобелева // Вісник НТУ «ХПІ» (економічні науки). Збірник наукових праць – Х. : НТУ «ХПІ», 2016. – № 28 (1200). – С. 26-30.

38. Nagy Szabolcs Digital economy and society – a cross country comparison of Hungary and Ukraine / S.Nagy // Вісник Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут" (економічні науки) : зб. наук. пр. – Харків : НТУ "ХПІ", 2017. – № 46 (1267). – С. 174-179.

39. Compliance program of an industrial enterprise. Tutorial. / [P.G Pererva et al.] // Edited by prof. P.G.Pererva, prof. Gy.Kocziszky, prof. M.Somosi Veres - Kharkov-Miskolc: NTU "KhPI", 2019.- 689 p.